ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 12 Issue 5, October 2020

DOI Number: 10.9737/hist.2020.929

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 16.07.2020 Kabul Tarihi: 17.08.2020

Atıf Künyesi: Behset Karaca - Kadir Karacan, "Nüfus Defterlerine Göre Ağlasun Kazası (1831–1847)", *History Studies*, 12/5, Ekim 2020, s. 2487-2541.

Nüfus Defterlerine Göre Ağlasun Kazası (1831–1847)

The District of Ağlasun According to The Population Registers (1831–1847)

Prof. Dr. Behset Karaca - Kadir Karacan

ORCID No: 0000-0002-5214-3818 / 0000-0001-5212-9373

Süleyman Demirel Üniversitesi

Öz

Bu çalışmada, nüfus defterlerine göre Hamid (Isparta) Sancağının kazalarından olan Ağlasun'un 1831–1847 yılları arası idari durumu, köyleri, nüfusu ve sosyal yapısı ele alınmıştır. Girişte Ağlasun kazasının sınırları, tarihi coğrafyası, tarihçesi, Osmanlı döneminde bölgede yapılan nüfus tahrirleri ve buraya ait nüfus defterleri değerlendirilmiştir. Daha sonra nüfus defterlerine göre Ağlasun'un idari bölgeleri, yerleşimleri ile nüfus ve nüfus dağılımları işlenmiştir. Özellikle 1831 tarihli nüfus defteri çok detaylı şekilde değerlendirmeye tutulmuştur. Bu bağlamda 1831'li yıllarda Ağlasun kazasında ve köylerinde yaşayan toplulukların toplumsal yapıları incelenmiştir. Yine burada kullanılan erkek adları ve unvanlar, yaş ortalamaları ile yaş grubu dağılımları, doğanlar, ölenler, nüfus artışı, geçici göçler ayrı ayrı irdelenmiş ve daha anlaşılır olması için de tablo ve grafiklerle desteklenmiştir. Kazaya ait birçok nüfus defteri olup bu defterlerdeki verilere göre, 1831–41 tarihleri arasında Ağlasun'da 3 mahalle ve 14 köy bulunmaktadır. 1847'de ise 4 mahalle ve 14 köy vardır. Kazanın 1831–47 tarihleri arasında kapladığı alan ile şu anki alan ve köy sayısı konusunda farklılıklar vardır. 1831'de kazaya 2204, 1841'de 2123 ve 1847'de ise 2299 erkek nüfus kaydedilmiştir. Nüfus bakımından Hamid Sancağının orta büyüklükteki kazalarından birisidir. Ağlasun şehrine ise mezkûr tarihler arasında 556–744 arası erkek nüfus yazılmıştır. Kaza daha çok kırsal bir özellik göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Hamid Sancağı, Ağlasun, Nüfus defteri, Sosyal yapı.

Abstract

In this study, between 1831 and 1847, the administrative status, villages, population, and social structure of Ağlasun, which is one of the districts of the Hamid (Isparta) Sanjak are discussed according to the population registers. As an introduction, the boundaries of the Ağlasun district, its historical geography, its history, cadastral record books in the region during the Ottoman period, and the population registers belonging to this region are evaluated. Then, according to the population registers, the administrative regions, settlements, population, and population distributions of Ağlasun are studied. In particular, the population book dated 1831 is evaluated in a very detailed way. In this context, the social

structures of the communities living in Ağlasun district and villages in the 1831s are examined. Also, male names and titles, age averages, and age group distributions, births, deceased, population growth, temporary migration are examined separately and supported with tables and graphics to make them more understandable. There are many population registers belonging to the district and according to the data in these books, there were 3 neighborhoods and 14 villages in Ağlasun between 1831-41. In 1847, there were 4 neighborhoods and 14 villages. There are differences between the area occupied by the district between 1831-47, and the current area and number of villages. In 1831, 2204, 1841, 2123, and 1847 2299 male population was registered to the district. In terms of population, it is one of the medium-sized districts of Hamid Sanjak. In the city of Ağlasun, 556-744 male population was written between the mentioned dates. The district has mostly rural features.

Keywords: The Sanjak of Hamid, Ağlasun, Population register, Social structure.

Giriş

1.1. Ağlasun Kazasının Sınırları, Tarihi Coğrafyası ve Tarihçesi

Günümüzde Burdur ilinin bir kazası olan Ağlasun, 1831 tarihli 3234 numaralı Hamid Sancağına ait olan mufassal nüfus defterinin fihristinde ve aynı defterin bir parçası olan 3237 numaralı diğer bir defter ile 1831 tahririnin icmalı olan 3273 numaralı defterde, bu sancağa bağlı bir kaza olarak görülmektedir.¹ Ağlasun kazasının 1831–1847 tarihleri arasında kapsadığı alan ile şu anki alanı arasında farklılık vardır. 1831–47 yılında Ağlasun kaza sınırlarına dâhil olan Kayış ve Karaevli köyleri Burdur merkez, Sülemiş, Kuz, Arvalu, Çebiş, Ovacık ve Çeltikçi köyleri ise Çeltikçi kaza sınırları içerisinde yer almaktadır. Kaza doğu sınırını Pavlu (Sütçüler) kazası ile paylaşır. Güney sınırı aynı zamanda Hamid Sancağının da sınırı olup 1831–47 yılında Teke Sancağı sınırları içerisinde kalan Oğuzhan (Bucak) ile komşudur. Batı sınırında 1831-47’lerde yine Hamid Sancağının kazalarından olan İncir ve Kemer-i Hamid kazası yer almaktadır. Kuzey sınırında bulunan Ağlasun Dağı (Akdağ-Belören Dağı) Burdur ve Isparta kazaları ile doğal bir sınır oluşturur (Bkz. Harita 1).

Harita 1. Ağlasun Kazası Sınırları (1831–1847)

¹ Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, *Nüfus Defterleri* (BOA, NFS.d.), 3234, 15 Kasım 1830 (1246.Ca.29), s.2; BOA.NFS.d.3237, 15 Kasım 1830 (1246.Ca.29), s.663-691; BOA.NFS.d.3273, 5 Mayıs 1831 (1246.Za.23), s.8.

Ağlasun'un da içinde bulunduğu Pisidia bölgesi, M.Ö. 9'ncü yüzyıl ile 7'nci yüzyıl başına kadar Frigia, M.Ö. 7'nci yüzyıl başından M.Ö. 546'ya kadar Lidia, M.Ö. 546–334 arası Pers, M.Ö. 334–281 arası Helen, M.Ö. 281–189 arası Selekuid, M.Ö. 189–129 arası Pergamon ve M.Ö. 129'dan M.S. 12'nci yüzyıl sonlarına kadar Roma ve Bizans dönemlerinde bazı bölgeleri veya tamamı adı geçen devlet ve imparatorlukların yönetimi altında veya etki alanı içinde kalmıştır.² Ağlasun kaza bölgesinde Antik, Helen ve Roma-Bizans dönemlerinden kalma birçok yerleşim yeri kalıntıları bulunmakla birlikte bunlardan en önemlisi Ağlasun adının oluşmasını sağlayan ve Ağlasun'un kuzeyinde yer alan Sagalassus antik kentidir.³

Pisidia bölgesi içerisinde bulunan Ağlasun ve çevresinde Türk yerleşiminin ne zaman oluştuğu ile ilgili bilgiler çok açık ve net değildir. Fakat Isparta'nın 1204 yılında fethedilmesinden sonra bu yörelerin de bu tarihlerde fethedildiği ve devamında da Antalya'nın 1207 yılında alındığı söylenebilir. Bu tarihten itibaren Anadolu Selçuklu hâkimiyetine giren bölge Hamidoğulları'nın bu bölgelerde bir beylik oluşturmasıyla Hamidoğlu Beyliği'nin sınırları içine dâhil olmuştur.⁴

Bölgeye adını veren Hamid Beyin Anadolu Selçuklu Sultanı I. Alaeddin Keykubad'ın son dönemlerinde aşiretiyle birlikte Anadolu'ya gelerek hizmetine girdiği ve Sultan II. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında Isparta ve Burdur yöresine uç beyi tayin edildiği rivayet edilmektedir. Hamid Bey, ilk olarak 1291 yılında bağımsız bir beylik kurmak için harekete geçmiş, fakat Sultan II. Mesud'un yardım çağrısına icabet ederek Anadolu'ya gelen İlhanlı hükümdarı Geyhatu Han'ın Eğirdir, Isparta ve Burdur yörelerini tahrip etmesi neticesinde başarılı olamamıştır. Sonrasında İlhanlı'da hanlığa gelen Gazan Han'ın Sultan II. Mesud'u azletmesi nedeniyle oluşan boşluktan yararlanarak 1297 yılında Uluborlu merkez olmak üzere Isparta, Burdur, Eğirdir, Ağros, Gönen, Barla ve Keçiborlu'nun da içinde bulunduğu bölgede bağımsızlığını ilan ederek beyliğini kurmuştur. Hamid Bey'in sağlığında Beyliğin sınırları Yalvaç, Karaağaç (Şarkikaraağaç), Afşar, Pavlu (Sütçüler), İncir ve Ağlasun'u içine alacak şekilde genişlemiştir. Hamid Bey, devletin en büyük reisi ve Ulu Bey olarak hükümet merkezinde (Uluborlu) otururken diğer evlatlar ile kardeşler ise idarelerine verilmiş olan vilayet ve beldelerde hüküm sürmüşlerdir. Böylece Hamid Bey döneminde ele geçen Ağlasun, Osmanlı fethine kadar Hamidoğulları'nın hâkimiyetinde kalmıştır.⁵

İlyas Bey'den sonra Bey olan oğlu Kemalettin Hüseyin Bey zamanında Karamanoğlu Beyliği ile ilişkiler düzelmemiş ve sürekli toprakları Karamanoğulları tarafından tehdit edilmiştir. Bu durum karşısında I. Murad'dan koruma talep eden Hamidoğlu Beyliği sonunda Karamanoğlu ile sınır olan Akşehir, Beyşehir, Seydişehir, Yalvaç ve Karaağaç beldelerini 80.000 altın karşılığında Osmanlılara idaresine terk etmiştir. Böylece bölgenin Osmanlılara geçiş süreci de başlamıştır. İlk olarak Osmanlılar tarafından 1391–1392 tarihinde fethedilen Hamid-ili, Ankara Savaşı'ndan sonra tekrar elden çıkmıştır. Daha sonra 1423 tarihinde Antalya şubesi de dâhil olmak üzere Hamidoğulları Beyliği tamamen Osmanlıların eline geçmiştir. Teke-ili ve Hamid bölgesi, II.

² Jhon Antony Cramer, *A Geographical and Historical Description of Asia Minor*, Volume 2, Oxford University Press, London 1832, s.286-288.

³ Cramer, *age*, s.295-315; William M. Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, Çev: Mihri Pektaş, MEB, İstanbul 1961, s.441-454.

⁴ Yazıcızade Ali, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Oğuzname - Selçuklu Tarihi)*, Haz: Abdullah Bakır, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul 2009, s.186; İbni Bibi, *Anadolu Selçuki Devleti Tarihi*, Çev: M. Nuri Gençosman, Uzluk Basımevi, Ankara 1941, s.43.

⁵ Sait Kofoğlu, *Hamidoğulları Beyliği*, Türk Tarih Kurumu (TTK), Ankara 2006, s.75-80, 111-115; Sait Kofoğlu, "Hamidoğulları XIII. Yüzyılın Sonlarına Doğru Isparta, Burdur ve Eğirdir Yöresinde Kurulan Türkmen Beyliği", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (TDVİA)*, C.15, İstanbul 1997, s.471-472.

Murad zamanında Anadolu Eyaleti'ne ithal edilmiş ve daha sonraki zamanlarda da bu durumunu muhafaza etmiştir.⁶

Bu bölgenin Osmanlı Devleti'nin eline geçmesiyle burada istikrar ve huzur sağlanmış ve 1511 yılında Antalya'da çıkan Şahkulu İsyanı'na kadar uzun süre problemle karşılaşılmamıştır. Şahkulu İsyanı, Antalya ve çevresi başta olmak üzere Hamid Sancağını da etkilemiştir. Güçlkle bastırılan bu ayaklanma sonunda Hamid Sancağı köylerinin Kızılbaş reayasının bir bölümü oturdukları yerleri bırakarak İran'a geçmişlerdir. Kimisi de sürgüne tabi olmuşlardır. Bu göçler ya da sürgünler sonucunda buradaki bazı köyler boşalarak mezraya dönüşmüştür. Özellikle Gölhisar, İrle, Uluborlu, Ağlasun kazalarındaki bazı köylerin halkının Sürh-ser (Kızılbaş) olup Safevi Devleti'ne gittikleri ve karyelerinin boşaldığı görülmektedir. 1523 yılındaki tahrirde Ağlasun kazasının birçok köyünde reayanın bir kısmının Sürh-ser olduğu kaydı düşülmüştür. Ağlasun'da bu olaydan etkilenen köyler ise Çeltikçi, Kuzlu Kübyan, Kuzca, Abna ve Ovacık'tır.⁷

XVI. asrın ikinci yarısından itibaren Osmanlı Devleti'nin karşılaştığı en önemli meselelerden birisi de, Anadolu'da yaşanan geniş çaplı sosyal ve kültürel çalkantılardır. Bu tür olayların olmasında, “*iktisadî darlık, vergi sisteminin bozulması, zirai ekonomide kriz, şehzadeler arasındaki taht kavgaları ve idarî düzendeki aksamalar*” gibi başlıklar altında toplayabileceğimiz çeşitli faktörler başta gelmektedir.⁸ XVI. yüzyılın ikinci yarısındaki bu türden ayaklanmalarda kendilerine “*suhte*” denilen medrese öğrencileri önemli rol oynamışlardır. Hamid Sancağındaki suhte olaylarıyla ilgili en eski kayıt ise 1558 tarihlidir. Özellikle suhte olaylarının Hamid Sancağında 1573–1574 tarihlerinde yoğunlaştığını Mühimme Defterleri'ndeki hükümlerden takip etmek mümkündür.⁹ XVI. yüzyılın sonlarına doğru bu defa Celali isyanları bölgeyi etkisi altına almıştır. Özellikle Burdur, Isparta, Keçiborlu ve Ağlasun bölgesinde bunlar daha etkili olmuşlar, ancak Teke Sancağı Mutasarrıfı Mehmed Paşa tarafından 1608'de dağıtılmışlardır. Bölgedeki kayda değer sosyal hareketlerden birisi de 1647 tarihinde eşkıyadan olan Karahaydaroglu Mehmed ile yine bu dönemin eşkıyalarından Katircioğlu Mehmed'in birleşerek adamlarıyla beraber devleti uzun süre uğraştırmalarıdır. Özellikle Uluborlu, Isparta ve Afyon havalisinde olaylar daha yoğun görülmüştür. Daha sonra bunlar yakalanarak idam edilmişlerdir.¹⁰ Hamid Sancağı ve bu bölge, buna benzer olaylarla bundan sonraki dönemde pek gündeme gelmemiştir.

1.2. Nüfus Tahrirleri

Osmanlı Devleti'nde XIX. yüzyılın başlarındaki savaşlar, iç isyanlar ile mali sıkıntılar sebebiyle idari, mali ve askeri alanlarda köklü değişikliklerin yapılması ve bunlarla ilgili olarak yeni düzenlemelere gidilmesi zaruri hale gelmiştir. 1808 yılında padişah olan II. Mahmud, 1826 yılında Yeniçeri Ocağını tamamen lağvederek yerine Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye adı

⁶ Ahmed Refik, “Fatih Zamanında Teke-ili”, *Türk Tarih Encümeni Mecmuası (TTEM)*, sene 14, S.2(79), İstanbul 1340, s.69; Kofoğlu, *age*, s.179-210, 292-297; Kofoğlu, *agm*, s.473-474; İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, TTK, Ankara 1984, s.69; Mustafa Cezar, *Mufasssal Osmanlı Tarihi Resimli Haritalı*, C.I, TTK, Ankara 2010, s.24.

⁷ Behset Karaca, “XV. ve XVI. Yüzyıllarda Ağlasun Kazası”, 1. *Teke Yöresi Sempozyumu (4-6 Mart 2015) Bildiri Kitabı*, C.II, Ed. Şevkiye Kazan Nas, Burdur 2015, s.920-921; Zeki Arıkan, *XV ve XVI. Yüzyıllarda Hamit Sancağı*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir 1988, s.20-22; Behset Karaca, *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Teke Sancağı*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2002, s.409-418; Behset Karaca, “Teke Yöresinden Safevi Devletine Göçler”, *Geçmişten Günümüze Göç*, C.1, Ed. Osman Köse, Canik Belediyesi, Samsun 2017, s.577-593.

⁸ Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası*, C.II, Cem Yayınevi, İstanbul 1995, s.33-92.

⁹ Karaca, *agm*, s.922.

¹⁰ Feridun Emecen, “Isparta”, *TDVİA*, C.19, İstanbul 1999, s.196.

altında yeni çağdaş bir askeri teşkilat kurmuştur. Öncelikle kanunname hazırlatılarak yürürlüğe konulmuştur. Yeni ordu modern bir şekilde örgütlenmiştir.¹¹

Devletin ıslahatlara devam edebilmesi, yeni kurulan askeri teşkilata asker ve mali kaynak sağlayabilmesi için öncelikle genel bir nüfus sayımının yapılması zaruri hale gelmiştir. Bunun üzerine II. Mahmud, Ragıp Efendi'nin hazırladığı ve kendisine takdim ettiği layihanın da tesiri ile devlete asker sağlayan vilayetlerde (Anadolu ve Rumeli) yeni bir nüfus tahririnin yapılmasını emretmiştir. Tahrir ilk olarak İstanbul'dan başlanmış, fakat 1829–1830 Rus Harbi'nin çıkması nedeniyle sayım işi sekteye uğramış ve ertelenmiştir. Harbin bitimini müteakip yeniden gündeme gelerek sayım işlemleri başlatılmıştır.¹²

H.1246 (M.1830–1831) sayımının asıl gayesi bir taraftan yeni kurulan askeri teşkilata elaman sağlayacak Müslüman erkek nüfusun ve diğer taraftan cizye aldığı gayrimüslim erkek nüfusun belirlenmesidir. Nüfus sayımının nasıl yapılacağını ve neleri içereceğini belirlemek üzere bir meclis teşkil edilmiş ve bu meclis tarafından talimatnameler hazırlanmıştır. Tahriri yapacak olanlar görevlendirilmiş ve tahririn nasıl yapılacağı hususu sözlü olarak kendilerine söylenmiş ve harcırahları ödenerek görev yerlerine gönderilmişlerdir. Bu tahrirle ilgili olarak II. Mahmud tarafından bir Hatt-ı Hümayun da çıkarılmıştır. H.1247 yılında Ceride Nazırlığı kurularak nazırlığa Said Efendi getirilmiş, kaza ve sancaklarda yapılan ve Bâb-ı Aliye gönderilen defterler Ceride Odasında toplanarak değerlendirmeye alınmış ve belli bir düzene tabi tutularak burada muhafaza edilmiştir. Daha sonraki senelerde taşradan gönderilen yoklama defterlerinde bulunan ölüm, doğum, yer değiştirme ve geçici ikamet değişikliklerinin kayıtları da bu defterlere işlenmiştir.¹³

1.3. Ağlasun İle İlgili Nüfus Defterleri ve Bunların Özellikleri

Ağlasun kazası ile ilgili nüfus bilgileri NFS.d.3237, NFS.d.3244, NFS.d.3271, NFS.d.3273 ve NFS.d.3276 numaralı defterlerden elde edilmiştir. Bunun yanında bu makalede kullanılan bazı defterlerin tarihi ise Hamid Sancağına ait diğer nüfus defterlerinden tespit edilmiştir.

Ayrıntılı şekilde istifade ettiğimiz 3237 numaralı defterin tarihi 3234 numaralı defterden öğrenilmektedir. Çünkü bu defter 1831 tarihli Hamid Sancağına ait olan 3237 numaralı defterin bir parçasıdır. 3234 numaralı nüfus defterinin bilgi formunda, defterin başlangıç tarihinin H.29 Cemaziyelevvel 1246/M.15 Kasım 1830 olduğu belirtilmiştir. Yine bu defterin ilk sayfasında tahrir tarihi, tahririn nereleri, kimleri kapsadığı ve tahririn içeriğini belirten bilgiler bulunmaktadır. Burada, "*Bin iki yüz kırk altı senesi mâh-ı Cemaziyelevvel'inde bâ-fermân-ı âlî tahririne me'mur buyrulduğum Hamid Sancağının havi olduğu on dört kazada kasabât ve kurâda vâki kâffe-i ehl-i İslâmın marifet-i çakeranem ve marifet-i şer' ve cümle ittifakıyla kibar ve sığarı zükûrundan bir ferdi geriye kalmayarak ber-merzuk emr-i âlî ehl-i İslâmın keyfiyet ve kemiyetleri beyânıyla tahrir-i cedid defteridir ki ber-vech-i âtî zikr ve beyân olunur*" denilmektedir.¹⁴ Bu bilgiler ve defterin başında verilen fihristten, Hamid Sancağı kazalarından Isparta, Pavlu, Eğirdir, Karaağaç, Afşar, Yalvaç, Hoyran, Uluborlu, Barla, Ağros, Gönen, Keçiborlu, Ağlasun ve İncir olmak üzere 14 kazada mukim küçük ve büyük erkek Müslüman ahalinin yazıldığını görmekteyiz. Fakat 3234 numaralı defterin içeriğine bakıldığında defterin

¹¹ Mübahat S. Kütükoğlu, *Menteşe Sancağı 1830 (Nüfus ve Toplum Yapısı)*, TTK Basımevi, Ankara 2010, s.3; Musa Çadırcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapıları*, TTK, Ankara 1991, s.59-60.

¹² Kütükoğlu, *age*, s.3.

¹³ Adnan Çimen, "Sayım, Kayıt Düzeni ve Teşkilatlanma Açısından Osmanlıda Nüfus Hizmetleri", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.14/S.3, 2012, s.194; *Osmanlı Araştırmaları (Os-Ar)*, (2013), "Osmanlı Devleti'nde Nüfus Sayımları ve Nüfus Defterleri" <http://www.os-ar.com/modules.php> (E.T. 02.01.2013).

¹⁴ BOA, NFS.d. 3234, s.3.

Isparta, Pavlu ve Eğirdir kazalarını içerdiği, diğer 11 kazanın defterin devamı olan 3235, 3236 ve 3237 numaralarıyla tasnif edildiği anlaşılmaktadır.

Bu durumda defter başında bulunan fihristten ve bir üst paragraftaki başlangıç yazısından anlaşıldığına göre yukarıda isimleri zikredilen 14 kazanın yazıldığı tahrir defteri; sonradan BOA görevlilerinin tasnifi veya daha öncesinde yapılan düzenlemeler esnasında dört ayrı defter (NFS.d.3234, NFS.d.3235, NFS.d.3236, NFS.d.3237) olarak düzenlenmiş ve dijital ortama dört farklı defter numarasıyla aktarılmıştır. Hatta bu tasnif esnasında defter başlangıcında verilen fihrist sıralaması ile yeni defter içerikleri karşılaştırıldığında bir atlama ve kaydırma hatasının yapıldığı da görülmektedir. Bu hata, fihriste göre Eğirdir’den sonra gelmesi gereken Karaağaç ve Afşar kazalarının atlanmış olmasıdır. 3235 numaralı ikinci defterin Yalvaç kazasından başlatılmış olması da bu hataya delalet etmektedir. Atlanan Karaağaç ve Afşar kazaları da 3237 numaralı dördüncü defterin sonuna İncir kazasından sonra ilave edilmiştir. Bu durum 3237 numaralı defterin 19. sayfasında İncir kazası köylerinin yekûnu yazıldıktan sonra bahsi geçen 14 kazanın ve bu kazalara bağlı köylerin dökümleri yazılarak genel yekûn dökümü çıkarılmış olmasından da bellidir. Ayrıca aynı sayfanın alt kısmında tahriri yapan kişi olan Seyyid İbrahim’in mührü bulunmaktadır. Bu da bize aslında defterin burada sonlandığını göstermektedir. Kısaca bu dört defteri birlikte düşündüğümüzde defterlerin toplamda 698 sayfadan ibaret olduğu ve Hamid Sancağının doğusundaki 14 kazaya ait 1831 yılı verilerini içerdiği anlaşılmaktadır.¹⁵

Detaylı şekilde istifade ettiğimiz 3237 numaralı nüfus defterinin özellikleri hakkında şunları belirtebiliriz: Ağlasun kazasının yer aldığı 3237 numaralı defter, arşiv tarafından dijital ortama bir varak bir sayfa olmak üzere görüntülenerek aktarılmış ve NFS.d.3237.0001-NFS.d.3237.073 şeklinde 73 dijital sayfa olarak araştırmacıların istifadesine sunulmuştur. Defterde 3237.0001 ile 3237.0015 numaralar dâhil olmak üzere 15 dijital sayfa veya belge altlarındaki numaraya göre 663 ile 691 sayfaları arası Ağlasun kazası ve kazaya tabi olan yerleşim birimlerinde yaşayan Müslüman ahalinin kaydedildiği yerlerdir. 3237.0001 ile başlayan defterin ilk dijital sayfası varak yerine varağın sol bölümünü oluşturan tek sayfadan ibaret olan Ağlasun kazasının ilk mahallesi olarak yazılan ve 196 neferin bulunduğu Yukarı Mahalle’nin son 53 neferinin kayıtlı olduğu sayfadır. Mahallenin 143 neferinin kayıtlı olduğu ilk sayfaları eksiktir. Eksik olan bu kısmın bir buçuk varak olduğunu tahmin ediyoruz. Biz çalışmamızda 1831 verilerini ortaya koyarken, 15 dijital görüntü veya 29 sayfadan oluşan (s.663-691) Ağlasun kazasına ait bu nüfus defterini temel aldık ve asıl olarak bu kısımdan yararlandık. Çalışma içerisindeki atıflarda da dijital sayfa numaralarını kullandık.

Tahrir H.1246 yılının Cemaziyevvel ayında (Kasım 1830) başlanmıştır. Sayımın ne zaman sona erdiğine dair elimizde bir kayıt yok ise de bu defterin hazırlanan icmalinin yani NFS.d. 3273 numaralı defterin 23 Zilkade 1246 (5 Mayıs 1831) tarihini taşıması tahrir işleminin bu tarihten önce tamamlandığını ortaya koymaktadır. Biz de buna dayanarak çalışmamızda bu tahririn bitiş tarihi olan 1831 yılını esas aldık¹⁶ Ancak şunu belirtmeliyiz ki, tahrir 1830’da başlanıp 1831’de sona ermiştir. Buna dayanarak defteri 1830, 1830–1831 şeklinde de kullanmak mümkündür. Çünkü birçok araştırmacı bu tahriri, 1830 veya 1830–31 şeklinde kullanmıştır. Defterde bulunan bilgileri iki kategoride değerlendirebiliriz. Birincisi defterin yazım tarihi olan H.1246 yılında deftere kaydedilen tahrir bilgileridir. İkincisi ise H.1255 yılına kadar devam ettiği görülen ve altı

¹⁵ BOA, NFS.d. 3237, s.19; Behset Karaca - Kadir Karacan, *XV. Yüzyıldan Günümüze Keçiborlu Kazası*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2019, s.21-22; Behset Karaca-Dilek Şenkul, “Nüfus Defterlerine Göre Hoyran Kazası’nın Demografik Yapısı (1831-1847)”, *Cedrus Akdeniz Uygurlikları Araştırma Dergisi*, VIII (2020), s.692.

¹⁶ Ahmet Ergün-Mehmet Akif Terzi, *Osmanlı Nüfus Defterlerinde Isparta 1831*, Seçil Ofset, İstanbul 2016, s.XXXVII; Karaca - Şenkul, *agm*, s.693.

ayda bir yoklama defterleri vasıtasıyla gelen ve deftere kâtipler tarafından işlenen vukuat kayıtlarıdır.

Defterin ilk yazımındaki bilgiler, tahriri yapılan yerleşim birimleri, o yerleşim biriminde oturan şahıslar, yerleşim birimleri sonunda kişilerin tasnifi ve birim yekûnudur. Yerleşim birimleri adı, sınıfı (kaza, nahiye, karye, cemaat, çiftlik) ve bağlı olduğu birim adı (Karye-i Kuz tabi-i kaza-i Ağlasun), kişiler ise hane esasına göre önce hane reisi olmak üzere hanede bulunan erkek şahıslar şeklinde kaydedilmiştir. Hanedeki yazım tamamlandıktan sonra diğer hane yazımına geçmeden araya yeni hane olduğunu belirten bir işaret konulmuştur.

Hane reisi olan kişiler künyeleriyle (adı, şöhreti ve unvanı), haneye dâhil olan kişiler adı ile yazılmışlardır. Yine bu kişiler, hane reisine veya kendinden önce yazılan hane içerisinde bulunan kişiye olan bağı ile kaydedilmişlerdir. Kişinin altında ise yaşı belirtilmiştir. Yaşları 17 ile 40 (dâhil) arasında olan ve askerlik yapmasına engel bir durumu bulunmayan şahıslar üzerine bıyık (ter, kara, sarı) veya sakal (kara, sarı, köse) durumları yazılmış, ilave olarak bu kişilerin kenarına mim harfi yazılarak bu kişilerin askerlikle mükellef oldukları işaretlenmiştir. Yazılan şahıs, yazım anında mahal dışında ise nerede olduğu belirtilmiştir. Ayrıca yazılan şahsın fiziki veya akli bir rahatsızlığı var ise üzerine bu durumu eklenmiştir. Birimin yazımı tamamlandıktan sonra birimin hulasası verilerek bitirilmiş ve diğer birime geçilmiştir. Hulasada altı sınıf bulunmaktadır. Bunlar: 1. Ter ve kara bıyıklılar, 2. Kara ve sarı sakallılar, 3. Bir yaşından on altı yaşına kadar olanlar, 4. Ak ve kır sakallı ve alil olanlar, 5. Ticaret ve ilim tahsili dolayısıyla dışarda olanlar ve 6. Asâkir-i Mansûre’de bulunanların sayılarıdır. Birim sonunda ise birimin toplamı yer almaktadır.

Deftere sonradan ilave edilen vukuat kayıtları ise defterde mevcut olan kişiler üzerine ve kenarına işlenen ölüm, doğum, askerlikle ilgili ve yer değiştirmelerle ilgili kayıtlardır. Bunlar her birim sonuna veya ara boşluk ve kenarlara eklenen defterin yazım tarihi olan H.1246’ dan sonraki bilgileri veya bir şekilde yazımı yapılmamış şahısların bilgilerini içermektedir.

Ölüm kayıtlarında, kişinin üzeri çizilmiş, üzerine *fevt* (öldü) yazılmış ve altına da ölüm tarihi kaydedilmiştir. Doğum kayıtları, babasının altında veya kenarında bulunan boşluğa *tevellüd* (doğum) yazılarak bir çizgi çekilmiş ve altına *ismi veled-i merkum* şeklinde yazılmış altına da tarih düşülmüştür. Askerlikle ilgili işlemler, kişi 12 yaşına gelmiş ise ve askerliğe mani bir durumu yok ise üzerine *tı* veya *tüvânâ* (güçlü, kuvvetli) yazılarak askerlik yapmaya elverişli olduğu işaretlenmiştir. 40 yaşını geçmiş kişiler ise *müsinn* (yaşlı, geçkin) şeklinde işaretlenerek askerlikle ilgisinin olmadığı belirlenmiştir. Askerlik ve redif (yedek asker) kayıtları o yıl içerisinde 12–40 yaş arasında olanlardan seçilmiştir. Bu grup içerisinde askere alınanlar *reft Asâkir-i Mansûre* (askere gitti), askerlik kaydı düşülenler *kayd be-mansûre* ve *kayd be-redif* şeklinde üzerine yazılarak belirtilmiş ve o yılın tarihi düşülmüştür. İkamet ile ilgili değişiklik kayıtlarına gelince, kişi 1831 yazımında yazım mahalli dışında gösterilmiş ve sonra geri dönmüş ise *amed* (geldi) yazılarak altına tarihi düşülmüştür. Kişi yazımdan sonraki bir tarihte başka bir mahalle gitmiş ise *reft* (gitti) yazılarak bulunduğu yer ve tarihi yazılmış, şayet tekrar geri dönmüş ise *amed* yazılarak tarihi belirtilmiştir.

Birim sonlarına veya ara boşluklara eklenen şahıslar, tahririn yapıldığı tarih olan 1831 tarihinden sonra yazıldığı birime yeni gelen veya o birimin ahalisinden olup fakat bir sebepten dolayı tahrir kayıtları bulunmayan kişilerdir. Bu kişilerden yeni gelenler birim sonuna eklenmiş, genelde nereden ve hangi tarihte geldikleri belirtilmiştir. 1831 tahririnde yazılamayan bu şahıslar, daha sonraki kayıtlar esnasında hangi hanede oldukları tespit edilerek, genelde o hane kişilerinin yazıldığı yerin müsait olan bir kenarına kaydedilmişlerdir. Yerleri tespit edilemeyen veya ayrı hane olan kişi veya kişiler ise birim sonuna eklenmişlerdir.

Defterde yazım esnasında veya sonradan yapılan işlemlerde bazı yazım hatalarının olduğuna işaret eden hususların bulunduğu da görülmektedir. Tespit edebildiğimiz bu hatalardan bazıları, Baş karyesinde yazılan Serçeoğlu Hasan'ın yaşının 5 olarak kaydedilmesidir. Fakat altına yazılan oğlunun yaşı 10'dur. Çeltikçi karyesinde yazılan Çötiloğlu Mustafa'nın yaşı 24 olup oğlu Osman askerde olarak kaydedilmiştir. Kardeşi Osman'ın yaşı ise 1 olarak belirtilmiştir. Yine Çeltikçi karyesinde Çarkçioğlu İbrahim'in oğlu Ahmed 5 yaşında olarak yazılmış, iki yıl sonra ise askerlik kaydı düşülmüştür. Yine Çeltikçi karyesinde Karaalilerli Mehmed oğlu Mustafa'nın ölüm yılı 1831, oğlu Mustafa'nın doğum yılı 1837 olarak yazılmıştır. Çebiş karyesinde kaydedilen Karacaoğlu Hasan'ın yaşı 16 olarak yazılmış, oğlu Ömer askerde gösterilmiştir. Arvalu karyesinde Mollahüseyinoğlu Mahmud'un hanesinin yazımı tamamlanmadan arada Haşarioğlu Mehmed'in hanesi yazılmış, devamında tekrar Mollohüseyinoğlu Mahmud'un oğulları yazılmıştır. Bu misallerden de anlaşıldığı üzere yaş kayıtları ve defterdeki bazı kayıtlar tam anlamıyla doğruları yansıtmamaktadır. Bundan dolayı ihtiyatlı kullanılmalıdır.¹⁷ Ağlasun kazası ve kazaya bağlı mahalle ve köylerinde bulunan Müslüman ahalinin kaydedildiği ve devamında 8 yıllık vukuat kayıtlarının işlendiği 3237 numaralı bu defter, içerdiği bilgiler açısından mühim olup buranın sosyo-kültürel yapısını ortaya koymamızı sağlamıştır.

Çalışmamızda kullandığımız diğer bir defter de bunun icmali olan NFS.d.3273 numaralı defterdir. Bu defterde bulunan kayıtlardan da istifade edilmiş, diğer kazalarla mukayesede buradaki bilgiler göz önünde bulundurulmuştur. Yine buradaki kayıtlarda devlet, toplumun askerliğe elverişli olan veya olmayanlarını görmek istediğinden farklı bir tasnif yapmıştır. Bu tasnife göre de toplum tüvana, sabi ve musinn şeklinde bir ayrıma tabi tutulmuştur.¹⁸

Ağlasun ile ilgili önemli bir defter de 3244 numaralı olandır. Bu defter sadece Ağlasun'a ait olup 57 sayfadan meydana gelmektedir. Defterin tarihi 29 Zilhicce 1256 (21 Şubat 1841) olarak verilmiştir. Bu defterden de önemli ölçüde istifade edilmiş ve 1831'den 1841 yılına kazanın geçirdiği değişiklik ortaya konmaya çalışılmıştır.¹⁹

Bu kaza ile ilgili yararlandığımız başka bir defter de 3271 numaralı nüfus defteridir. Bu defterin tarihi 25 Cemazielevvel 1259 (23 Haziran 1843)'dur²⁰

Ağlasun kazası ile ilgili kullandığımız son bir defter ise 3276 numaralı nüfus defteridir. Bu defter, H.15 Safer 1263/2 Şubat 1847 tarihli. 1847 yılındaki nüfus ve yerleşimle ilgili veriler buradan alınmıştır.²¹

2. Ağlasun Kazası Yerleşim Birimleri ve Nüfus Dağılımı

2.1. Kazanın İdari Taksimatı ve Yerleşim Birimleri

Ağlasun, XV ve XVI. yüzyıllarda genelde kaza statüsünde bir yer olarak karşımıza çıkmaktadır. Şehirli nüfus 1523 tahriri haricinde görülmemektedir. Bu tarihte de 2 nefer, 2 hane gayrimüslim kaydedilmiştir. Bu dönemde 22–25 civarında bir köye sahiptir. Ağlasun kazası, Ağlasun ile Arvalu ve Kübyan nahiyelerinden meydana gelmektedir. Kazada XV ve XVI. asırlarda önemli miktarda Yörük nüfusu da bulunmaktadır. Kaza nüfusu, 3047–4894 arasında değişmektedir. XVII. asırda da kaza statüsü devam etmektedir. 1831, 1841, 1843 ve 1847 tarihli nüfus defterlerinde Ağlasun, yine Hamid Sancağının bir kazası durumundadır. 1867 Vilayet Nizamnamesine göre ise yine kazadır. 1872-73'de Burdur, Konya Vilayetinin sancağı konumuna gelmiş ve Burdur, Karaağaç ve Tefenni kazaları da Burdur Sancağına bağlanmıştır. Ayrıca bu

¹⁷ BOA, NFS.d. 3237, s. 5, 8, 9, 12, 14, 15.

¹⁸ BOA, NFS.d. 3273, s. 8, 11.

¹⁹ BOA, NFS.d. 3244, 21 Şubat 1841 (1256. Z. 29), s.1-57.

²⁰ BOA, NFS.d. 3271, 23 Haziran 1843 (1259. Ca. 25), s.41-51.

²¹ Karaca - Şenkul, *agm*, s.694; BOA, NFS.d. 3276, 2 Şubat 1847 (1263. S. 15), s.1-8.

kazalar dışında İncirli, Ağlasun, Yavice ve İrle, Kemer ve Gölhisar nahiyeleri vardır. Hamid Sancağı ise Hamidabat, Eğirdir, Uluborlu, Karaağaç ve Yalvaç kazalarından oluşmuştur. 1896 tarihinde ise Burdur Sancağı: Burdur, Tefenni kazalarından ibaret olup, Kemer-i Hamid ve Ağlasun nahiyeleri Burdur'a, Gölhisar nahiyesi ise Tefenni'ye tabi hale gelmiştir.²²

1831 tarihli Nüfus Defterlerindeki kayıtlara gelince az önce bahsettiğimiz üzere Ağlasun, Hamid Sancağının bir kazası durumundadır. Merkezi ile aynı ismi taşıyan Ağlasun'da, üç mahalle ve 14 köy bulunmaktadır.²³ Bu durum salnameler dönemi başlangıcı olan 1868 yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihten itibaren Ağlasun, nefsi (şehri) ile birlikte kendisine bağlı 22 yerleşim biriminden oluşmakta ve Burdur kazasına bağlı bir nahiye olarak görülmektedir (Ağlasun ma'a İncir şeklinde İncir'i de kapsamaktadır). Bu durum az önce değindiğimiz üzere Burdur'un 1873 yılında ayrı bir sancağa dönüştürülmesinden sonra da devam etmiştir.²⁴ Cumhuriyetin ilk yıllarında nahiye'nin ismi Belönü olarak geçmekte ve dört mahalle ile birlikte 21 adet köyden meydana gelmektedir.²⁵ Belönü yerine daha sonraki tarihlerde tekrar Ağlasun kullanılmaya başlanmıştır. 1958 yılında tekrar kaza statüsü kazanan Ağlasun'un 1968 yılında İçişleri Bakanlığı'nın yayınladığı Köylerimiz adlı yayında da bu durumunu koruduğu görülmektedir. Bu tarihte kaza merkezi Ağlasun haricinde 8 adet köy yerleşimi bulunmaktadır.²⁶

2.1.1. 1831–1847 Yılları Arası Yerleşim Birimleri

Ağlasun, ismini kaza sınırları içerisinde bulunan, örenleşmiş olan ve halen kazı işlemleri devam eden, Psidia Bölgesinin en önemli şehirlerinden birisi olarak bilinen Sagalassos antik kentinden almıştır. 1831'de Ağlasun, Yukarı Mahalle, Hamam Mahallesi ve Sakarca Mahallesi olmak üzere üç mahalleden oluşmaktadır. Bu yılda kazaya bağlı 14 adet köy bulunmaktadır. Bu köyler Baş, Yazır, Dere, Hisar, Yumrutaş, Mamak, Sülemiş, Ovacık, Çeltikçi, Kuz, Çebiş, Kayaş, Arvalu ve Karaevli köyleridir (Bkz. Tablo 1). 1841'de Ağlasun'a yine 3 mahalle (Sakarca, Hamam ve Bâlâ) ve 14 yerleşim birimi kaydedilmiştir. Daha önce köy olarak kaydedilen Karaevli, Ovacık, Hisar ve Dere bu tarihte çiftlik olarak gözükmektedir. Diğer on yerleşim yeri ise karye olarak aynı isimle kaydedilmiştir. 1847 yılındaki nüfus defterinde ise 4 mahalle, 8 karye ve 5 çiftlik yazılmıştır. Bu defter icmal olduğu için ayrıntı yer almamaktadır.²⁷

2.1.2. Salnameler Dönemi Yerleşim Birimleri

1864 yılında çıkarılan ve 1868 ile 1871 yıllarında yapılan yeni ilavelerle uygulamaya konulan Vilayet Nizamnameleri ile birlikte Osmanlı taşra teşkilatında, idari yapılanmada önemli değişiklikler ve uygulamalar başlamıştır.²⁸ İşte salnameler dönemi olarak adlandırılan bu dönem, 1868 yılında başlamış ve 1912 yılına kadar devam etmiştir. Bunun neticesi olarak da Ağlasun kazası, Ağlasun ma'a İncirli adıyla nahiye'ye dönüştürülmüştür. Nahiye'nin merkezi Ağlasun kasabasıdır. Nahiye'ye bağlı yerleşim birimi sayısı, nahiye merkezi ile birlikte 22 olmuştur. Nahiye merkezi haricindeki 21 yerleşim birimi Baş, Yazır, Dere, Hisar, Yumrutaş, Mamak, Sülemiş, Ovacık, Çeltikçi, Kuz, Çebiş, Kayaş, Arvalu, Karaevli, Seydiler, Dere, Koklan, Kestel,

²² Karaca, *agm*, 2015, s.919-949.

²³ BOA, *NFS.d.* 3237, s.1-15.

²⁴ *H.1285 Konya Vilayeti Salnamesi (KVS)*, Tıpkıbasım, Çev: Mehmed Eminoğlu, Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya 2008, s.59; *H.1290 KVS*, Tıpkıbasım, Çev: Mehmed Eminoğlu, Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya 2008, s.158-159.

²⁵ Dâhiliye Vekâleti, *Son Teşkilatı Mülkiyede Köylerimiz*, 1928, s.268.

²⁶ T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü, *Köylerimiz*, Başbakanlık Basımevi Devlet Su İşleri (DSİ), 1968 Ankara.

²⁷ BOA, *NFS.d.* 3276, s.6.

²⁸ Mustafa Gençoğlu, "1864 ve 1871 Vilayet Nizamnamelerine Göre Osmanlı Taşra İdaresinde Yeniden Yapılanma", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), s.34-35.

Keçili, Yüreğil ve Ürkütlü'dür. Salnamelerde yer alan bu köy isimlerini 1831 yılı nüfus defterinde bulunan yer adları ile karşılaştırdığımızda, 14 köyün aynı ad ile bu 21 yerleşim birimi içerisinde yer almakta olduğunu görmekteyiz. İlave olarak nahiyeye bağlanan Seydiler, Dere, Koklan, Kestel, Keçili, Yüreğil ve Ürkütlü köylerinin ise İncir bölgesinde bulunan köyler olduğunu müşahade etmekteyiz. İncir bölgesinde bulunan bu köyler 1831 yılına ait nüfus defterinde ayrı bir kaza olarak yazılan İncir'de yer almaktadır (Bkz. Tablo 1).²⁹ 1847 tarihli icmal nüfus defterinde de Ağlasun ile İncir kazaları ayrı ayrı yazılmış ve İncir, “İncirpazarı” şeklinde ifade edilmiştir.³⁰

2.1.3. Cumhuriyetin Başlangıç Yıllarında Yerleşim Birimleri

Cumhuriyetin ilk yıllarında yayınlanan “*Son Teşkilat-ı Mülkiye’de Köylerimiz*” adlı yayında nahiyesinin adının Belönü olduğunu görmekteyiz. Belönü nahiyesinin merkezi yine Ağlasun kasabası olup merkez haricinde nahiyeye bağlı 21 yerleşim yeri bulunmaktadır. Salnameler döneminde de köy sayısı yine 21’dir. Fakat köy isimlerinde farklılıklar vardır. Bu köy isimlerini karşılaştırdığımızda salnameler döneminde ilave olarak gelen ve İncir bölgesinde bulunan 7 köyün olmadığını görüyoruz. Nahiyeden ayrılan ve Bucak kazası merkez nahiyesine bağlanan bu köyler, Seydiler, Dere (İncirdere), Koklan, Kestel, Keçili, Yüreğil ve Ürkütlü’dür. Belönü nahiyesine yeni bağlanan 7 köy ise Sülemiş köyünün ikiye ayrılması ile oluşan Yukarı Sülemiş, Aksu, Bozlar, Beşkavak, Tekke, Aziziye ve Kapaklı’dır.

2.1.4. Günümüzde Mevcut Yerleşim Birimleri

Cumhuriyet döneminin başlarında Belönü olarak gördüğümüz Ağlasun, 1958 yılında Ağlasun adıyla kaza olmuştur. 1968 yılında yayınlanan Köylerimiz adlı eserde ve 1965 yılı nüfus sayımı listesinde Başköy, Çamlıdere, Çanaklı, Dereköy, Hisar, Kibrit, Yazır ve Yumrutaş olmak üzere 8 yerleşim yerinden meydana gelmektedir. Bu 8 yerleşim yerinden Başköy, Mamak (Çanaklı), Dereköy, Hisar, Yazır ve Yumrutaş köyleri 1831–1847 yıllarında da aynı isimlerle bulunan köylerdir. Çamlıdere ve Kibrit köyleri ise yeni kurulan iki köydür. Günümüzde aynı köyler devam etmekte olup Başköy, Yeşilbaşköy adını almıştır (Bkz. Tablo 1).

1831	1841	1868–1873	1928	1968–2018
<i>Ağlasun Kazası</i>	<i>Ağlasun Kazası</i>	<i>İncir ma’a Ağlasun Nahiyesi</i>	<i>Belönü Nahiyesi</i>	<i>Ağlasun Kazası</i>
<i>Nefs-i Ağlasun:</i> Yukarı Mahalle, Hamam Mahalesi, Sakarca Mahallesi	<i>Nefs-i Ağlasun:</i> Sakarca Mahallesi, Hamam Mahallesi, Bâlâ Mahallesi	<i>Ağlasun Kasabası</i>	<i>Ağlasun Kasabası</i>	<i>Ağlasun Merkez:</i> Bâlâ Mahallesi, Hamam Mahallesi, Sakarca Mahallesi, Çınar Mahallesi,

²⁹ BOA, NFS.d. 3237, s.16-19.

³⁰ BOA, NFS.d. 3276, s.1-6.

				Kıraç Mahallesi, Kum Mahallesi
<i>Köyler</i>	<i>Köyler ve Çiftlikler</i>	<i>Köyler</i>	<i>Köyler</i>	<i>Köyler</i>
Baş	Baş	Baş	Baş	Yeşilbaşköy
Yazır	Yazır	Yazır	Yazır	Yazır
Dere	Dere (Çiftlik)	Dere	Dere	Dereköy
Hisar	Hisar (Çiftlik)	Hisar	Hisar	Hisar
Yumrutaş	Yumrutaş	Yumrutaş	Yumrutaş	Yumrutaş
Mamak	Mamak	Mamak	Mamak	Çanaklı-Mamak
Sülemiş	Sülemiş	Sülemiş	Aşağı Sülemiş, Yukarı Sülemiş	
Ovacık	Ovacık (Çiftlik)	Ovacık	Ovacık	
Çeltikçi	Çeltikçi	Çeltikçi	Çeltikçi	
Kuz	Kuz	Kuz	Kuz	
Çebiş	Çebiş	Çebiş	Çebiş	
Kayaş	Kayaş	Kayaş	Kayaş	
Arvalu	Arvalu	Arvalu	Arvalu	
Karaevli	Karaevli (Çiftlik)	Karaevli	Karaevli	
		Seydiler		
		Dere		
		Koklan		
		Kestel		
		Keçili		
		Yüreğil		
		Ürkütlü		

Nüfus Defterlerine Göre Ağlasun Kazası (1831–1847)

			Aksu	
			Bozlar	
			Beşkavak	
			Tekke	
			Aziziye	
			Kapaklı	
				Çamlıdere
				Kibrit

Tablo 1. Ağlasun Kazası Yerleşim Birimleri (1831–2018)

2.3. Nüfus ve Nüfus Karşılaştırmaları

1831 tarihli nüfus defterinde sadece erkekler yazıldığı için kazanın her bir biriminde erkek nüfus belirlenebilmektedir. Asıl nüfus ise erkek nüfusun iki ile çarpılmasından yaklaşık olarak hesaplanabilmektedir. Ayrıca defterde birim sonlarında sayımı yapılan kişiler defter tanıtım kısmında belirtildiği üzere altı grup halinde tasnif edilmiştir. Bu gruplar içerisinde ak ve kır sakallı ve alil olanlar grubu, defterden anlaşıldığına göre yaşları belirtilmeyen alil kişiler haricinde 40 yaş üzeri olanlardır. Çünkü bu kişiler üzerinde sakal kaydıyla ilgili bir ibare bulunmamaktadır. Ayrıca sonraki yıllardaki işaretlemelerde 40 yaşını geçenler için musinn yazılarak tarih düşülmüştür. Dolayısıyla bu grup askerlikle yükümlü olmayan ve yükümlülük yaş sınırı olan 40 yaşını geçmiş olan gruptur.

Diğer iki grup ter, kara, sarı bıyıklı ile kara, sarı sakallı olanlar ayrı tasnif edilmiş fakat yine defter kayıtlarından anlaşıldığına göre yaş ayırımı gözetilmemiştir. Kara bıyıklı yazılıp 27 yaşında bulunan olduğu gibi, kara sakallı yazılıp 22 ve 25 yaşında olan da bulunmaktadır. Ayrıca sadece bu iki grup içerisinde yer alan kişiler üzerine mim işareti konulmuş ve askerlik için elverişli olduğu böylece belirtilmiştir. Bunun yanında yaşı otuz olmasına rağmen alil olduğu belirtilen Emiroğlu İbrahim üzerine mim işaretinin konulmaması da bu kişinin askerlikten muaf olduğunu açıklamaktadır (NFS.d. 3237:3).³¹ Dolayısıyla bu iki grubun icmal defterlerinde tüvana grubu içerisine dâhil edilen ve yaşları 17–40 yaş arasında olanları kapsayan kişiler olduğu anlaşılmaktadır. Biz de burada bu iki grubu birleştirerek yazdık. Tablo 2’de Ağlasun kazası yerleşim birimlerinde 1–16 yaş, 17–40 yaş, musinn ve alil ve askerde olanların sayıları belirtilmiştir. İcmal defterde (NFS.d.3273) ise kazada toplam 892 tüvana, 758 sıbyan ve 491 musinn kaydedilmiştir (Bkz. Tablo 3).

Tablo 2’ye göre 1831 yılında Ağlasun kaza merkezinin nüfusu 1112, köylerin toplam nüfusu 3296, bütün yerleşim birimleri dâhil kazanın toplam nüfusu ise 4408’dir. Kazaya bağlı köylerin nüfusunu tek tek belirtmek gerekirse büyüklük sırasına göre Çeltikçi 704, Kuz 576, Arvalu 556, Baş 314, Mamak 278, Çebiş 214, Sülemiş ve Kayaş 134, Yumrutaş 124, Karaevli 74, Yazır ve Hisar 72, Ovacık 29, Dere 18 nüfusa sahiptir (Bkz. Tablo 2). XV ve XVI. asırda ise toplam kaza nüfusu yukarıda ifade ettiğimiz üzere 3047 ile 4894 kişi civarındadır. Sadece 1523 yılında şehir merkezinde gayrimüslim nüfus kaydedilmiş olup bu nüfus da 10 civarındadır. Diğer tarihlerde

³¹ BOA, NFS.d. 3237, s.3.

gayrimüslim ve şehir nüfusu kaydedilmemiştir. Bu verilerden de anlaşıldığı üzere kaza nüfusunda, XV. yüzyıldan 1831'lere çok fazla bir değişiklik meydana gelmemiştir. XV ve XVI. yüzyıllardaki nüfusun da 1281–2000 civarındaki kesimi Yörüklerden oluşmaktadır. Yine bu asırlarda Çeltikçi, Yazır, Başköy ve Onaç köyleri nüfus yönünden diğerlerinden biraz daha kalabalık olan yerlerdir.³² 1831 yılındaki diğer kazalarla Ağlasun'u nüfus konusunda karşılaştırsak şöyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır: Ağlasun kazasına toplam 2204 erkek nüfus kaydedilmişken Hamid Sancağının doğusundaki Isparta'ya 7547, Pavlu'ya 2006, Eğirdir'e 4486, Karaağaç-ı Yalvaç'a 4988, Afşar'a 2458, Yalvaç'a 7693, Hoyran'a 1339, Uluborlu'ya 5044, Barla'ya 1218, Ağros'a 1924, Gönen'e 622, Keçiborlu'ya 1772, İncir'e 496 erkek nüfus kaydedilmiştir. Sancağın batısındaki Kemer-i Hamid'e 1322, Siroz ma'a Tefenni'ye 1701, İrle ma'a Yavice'ye 2640, Karaağaç-ı Gölhisar'a 8416, Burdur'a 9093 ve Gölhisar'a 4106 erkek nüfus kaydedilmiştir (Sancağın batısındaki kaza nüfusları 1834 tarihli icmal nüfus defterinde geçmektedir).³³ Bu verilere baktığımızda Ağlasun'un Hamid Sancağı içerisinde orta büyüklükte bir kaza olduğu görülmektedir. Isparta, Eğirdir, Karaağaç-ı Yalvaç, Afşar, Yalvaç, Uluborlu, İrle ma'a Yavice, Karaağaç-ı Gölhisar, Burdur ve Gölhisar gibi kazalardan daha küçük bir yapıya sahip olmasına rağmen diğer birçok kazadan daha büyük bir nüfusu barındırmaktadır.

1841 yılında ise Ağlasun merkeze 225 hane, 564 nefer (erkek nüfus) kaydedilmiştir. Köyler ve çiftliklere 645 hane, 1559 erkek nüfus (nefer) yazılmış olup kaza toplamına ise 870 hane, 2123 erkek (nefer) kaydedilmiştir. Bu verilere göre (erkek nüfus-nefer) yaklaşık 4246 insan Ağlasun'da yaşamaktadır. Bu nüfusun da 1128'i şehir merkezindedir. 1831'den 1841'e şehir nüfusunda çok küçük bir artış olmasına rağmen genel nüfusta biraz düşüş söz konusudur. Çeltikçi, Kuz, Arvalu, Mamak ve Baş köyleri nüfus yönünden büyük köyler olarak karşımıza çıkmaktadır (Bkz. Tablo 4). Bölgedeki bazı yerlerle mukayese edersek, Hoyran kazasına 1165 erkek nüfus kaydedilmiştir. Yani yaklaşık nüfusu 2330 kişi civarındadır.³⁴ Yalvaç kazasında ise bu tarihte 6959 kişi yaşamaktadır.³⁵ Nüfus ve köy sayısı yönünden Ağlasun sancakta orta büyüklükte bir yer olarak karşımıza çıkmaktadır.

1847 tarihinde nüfus ayrıntılı olarak kaydedilmemiştir. Ancak toplam şehir nüfusu ve köylerin nüfusunu öğrenebilmekteyiz. 1847'de şehre 744 erkek nüfus kaydedilmiştir. Bu nüfusla ilgili olarak "318'i tüvana, 251'i sabi, 138'i musinn, 35'i nizamiyede, 2'si ise ticaret için dışarıdadır" kaydı düşülmüştür. Köyler ve çiftliklere ise 1555 erkek nüfus kaydedilmiş olup bunların 637'si tüvana, 551'i sabi, 304'ü musinn, 61'i nizamîye ve 2'si redif-i cedid'dir. Kaza toplamına ise 2299 erkek nüfus yazılmıştır. Bu verilere göre ise yaklaşık Ağlasun kazasında 4598 kişi yaşamaktadır. 1841'den 1847 yılına kaza nüfusunda biraz artış meydana gelmiştir.³⁶

1871 tarihinde ise şehre 748 erkek nüfus, köyler ve çiftliklere 2431 ve toplam kazaya 3179 erkek nüfus kaydedilmiştir. Bu verilere göre şehirde 1496, köy ve çiftliklerde 4862, toplam kazada da 6358 kişi yaşamaktadır.³⁷ 1847'den 1871'e şehir nüfusunda çok az bir artış var iken köy ve çiftliklerde ise çok önemli miktarda bir artış söz konusudur. Aynı şekilde kaza nüfusu da önemli oranda artış göstermiştir. Özellikle artışın olduğu yerler, Baş, Hisar, Mamak, Çeltikçi, Çebiş ve Arvalu'dur. Muhtemelen buralara Yörük yerleşmeleri gerçekleşmiş olmalıdır (Bkz. Tablo 4). 1843 yılı nüfus kayıtlarında Ağlasun ve İncir kazasının Kestel, Keçili, Yüreğil, Mamak,

³² Karaca, *agm*, 2015, s.924-929.

³³ BOA, *NFS.d.* 3274, 9 Mayıs 1834 (1249. Z. 29), s.1-6; Ergün-Terzi, *age*, s.XXXIX, XL.

³⁴ Karaca - Şenkul, *agm*, s.695, 696.

³⁵ Şerife Saat, *1830 ve 1840 Tarihli Nüfus Defterlerine Göre Yalvaç Kazası'nın Nüfus Yapısı*, (T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta 2014, s.32-35.

³⁶ BOA, *NFS.d.* 3276, s.1-6.

³⁷ *H.1288 (1871) Konya Vilayeti Salnamesi*, Tıpkıbasım, Çev: Mehmed Eminoglu, Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya 2008, s.161.

Nüfus Defterlerine Göre Ağlasun Kazası (1831–1847)

Ürkütlü, Kayaş, Çeltikçi, Karaevli ve Arvalu köylerine Sarıkeçili Aşireti'nin iskân edildiğini görmekteyiz. Toplamda bu köylere 78 hane, 257 nefer (erkek nüfus) yerleştirilmiştir.³⁸

Yerleşim Birimi	(1–16) Yaş	(17–40) Yaş	Musinn ve Alil	Asker	Erkek Nüfus	Yaklaşık Nüfus
<i>Ağlasun Merkez</i>	219	203	117	17	556	1112
Baş	63	67	20	7	157	314
Yazır	14	13	9	0	36	72
Dere	3	3	3	0	9	18
Hisar	14	16	6	0	36	72
Yumrutaş	26	21	12	3	62	124
Mamak	58	50	26	5*	139	278
Sülemiş	26	28	11	2	67	134
Ovacık	9	4	0	0	13	26
Çeltikçi	145	122	77	8	352	704
Kuz	112	109	63	4	288	576
Çebiş	45	36	21	5	107	214
Kayaş	20	28	18	1	67	134
Arvalu	114	102	53	9	278	556
Karaevli	17	11	9	0	37	74
Köyler Toplamı	666	610	328	44	1648	3296
Ağlasun Kazası Toplamı	885	813	445	61	2204	4408

Tablo 2. Ağlasun Kazası ve Yerleşim Birimleri Nüfusu (1831)

Not: *Mamak'taki kişilerden birisi Bursa'da tahsil-i ilimdedir.

	Tuvana	Sıbyan	Musinn	Yekûn Erkek Nüfus
<i>Ağlasun Merkez</i>	237	175	126	538
<i>Köyler</i>				
Baş	71	59	20	150
Yazır	11	14	11	36

³⁸ BOA, NFS.d. 3271, s.41-51.

Dere	4	2	3	9
Hisar	17	12	7	36
Yumrutaş	24	19	16	59
Mamak	58	49	28	135
Sülemiş	35	18	12	65
Ovacık	6	6	1	13
Çeltikçi	132	131	80	343
Kuz	117	95	72	284
Çebiş	34	43	24	101
Kayaş	31	16	19	66
Arvalu	102	106	61	269
Karaevlû	13	13	11	37
<i>Ağlasun 14 Karye Yekûnu</i>	<i>655</i>	<i>583</i>	<i>365</i>	<i>1603</i>
Ağlasun Kazası Yekûnu	892	758	491	2141

Tablo 3. 1831 Tarihli İcmal Nüfus Defterine (NFS.d.3273'e) Göre Ağlasun Kazası Yerleşim Birimleri ve Nüfusu

Not: Askerde olan 60 ve tahsil-i ilimde olan 1 erkek nüfusu da eklersek toplamda kazada 2202 erkek nüfus yer almaktadır. Mufassal defterde (NFS.d.3237) ise 2204 erkek nüfus kaydedilmiştir. Görüldüğü üzere sayı büyük ölçüde birbirini tutmaktadır.

Yerleşim Birimi	1831 Erkek Nüfus	1841 Erkek Nüfus (Nefer)	1841 Hane	1847 Erkek Nüfus	1871 Erkek Nüfus
Yukarı veya Bâlâ Mahallesi	196	196	75		
Hamam Mahallesi	180	196	75		
Sakarca Mahallesi	180	172	75		
<i>Ağlasun Merkez</i>	<i>556</i>	<i>564</i>	<i>225</i>	<i>744*</i>	<i>748</i>
<i>Köyler</i>	<i>Köyler</i>	<i>Köyler ve Çiftlikler</i>	<i>Köyler ve Çiftlikler</i>	<i>Köyler ve Çiftlikler</i>	<i>Köyler ve Çiftlikler</i>
Baş	157	159	67		270
Yazır	36	34	13		60
Dere	9	21	11		22
Hisar	36	36	13		290
Yumrutaş	62	59	25		65
Mamak	139	170	59		248
Sülemiş	67	75	28		90

Nüfus Defterlerine Göre Ağlasun Kazası (1831–1847)

Ovacık	13	16	5		18
Çeltikçi	352	305	133		410
Kuz	288	265	120		300
Çebiş	107	117	43		160
Kayaş	67	59	20		90
Arvalu	278	218	95		348
Karaevli	37	25	13		60
Köyler- Çiftlikler Toplamı	1648	1559	645	1555**	2431
Kaza Toplamı	2204	2123	870	2299	3179

Tablo 4. Ağlasun Kazası Nüfusu (1831–1871)

Not: *Bu nüfusun 318'i tüvana, 251'i sabi, 138'i musinn 35'i nizamiyede, 2'si ise ticaret için dışarıdadır.

** Bu nüfusun 637'si tüvana, 551'i sabi, 304'ü musinn, 61'i nizamiye ve 2'si redif-i cedit'dir.

3. XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ağlasun Kazası Toplum Yapısı

3.1. Toplumda Kullanılan Erkek İsimleri

Toplum yapısı ile ilgili 1831 tarihli nüfus defterinden istifade edilmiştir. Daha öncesinde de belirttiğimiz üzere 1831 yılında Ağlasun kazasında kaza merkezi ile birlikte 15 yerleşim yeri bulunmaktadır. Ağlasun kazasının tümünde 2054 erkek ismi geçmektedir. Kaza merkezinde 556 erkek şahıs bulunmasına rağmen nüfus defterindeki eksik sayfalardan dolayı ancak 418 kişinin kişisel bilgilerine ulaşılabilmektedir. Dolayısıyla da kayıtlarda 418 kişinin ismi geçmekte olup isim değerlendirmesi bu 418 kişi üzerinden yapılacaktır. Kazaya bağlı 14 köyde ise 1636 erkek ismi bulunmakta olup değerlendirilecek erkek ismi sayısı 1636'dır. Tüm yerleşim birimlerinde kullanılan erkek isimleri ve sayıları ayrı ayrı listelenecek olup değerlendirme kaza merkezi ve köyler şeklinde yapılacaktır.

3.1.1. Ağlasun Kaza Merkezinde Kullanılan Erkek İsimleri

Ağlasun kazasının merkezi olan Ağlasun kasabasında isim değerlendirmesi yapılan kişi sayısı 418'dir. Bu bölgede en çok kullanılan isimler sırasıyla Mustafa, Mehmed, Ali, Süleyman, Hüseyin, İbrahim, Hasan, Osman, Ahmed ve Halil'dir. Ağlasun kasabasında bu 10 ismi kullanan kişi sayısı 351 olup bu da oran olarak yaklaşık %84'e karşılık gelmektedir. Kasabada en çok kullanılan isim olan Mustafa 55 kişide ve Mehmed de 54 kişide geçmektedir. Bu iki adın isim değerlendirmesi yapılan kişiler içindeki oranı %13'er olmak üzere %26'dır. En çok kullanılan üçüncü isim olan Ali'nin kullanılma oranı %11 olup Ali ismi 45 kişide geçmektedir. Bundan sonra gelen isimler sırasıyla Süleyman (35), Hüseyin (33), İbrahim (32), Hasan (28), Osman (26), Ahmed (24) ve Halil'dir (19). (Bkz. Şekil 1 ve Tablo 5).

Şekil 1. Ağlasun Kasabası İsim Dağılımı (1831)

	<i>Kaza Yekûn</i>	<i>Ağlasun</i>	<i>Köyler</i>	<i>Baş</i>	<i>Yazır</i>	<i>Dere</i>	<i>Hisar</i>	<i>Yumrutaş</i>	<i>Mamak</i>	<i>Sülemiş</i>	<i>Ovacık</i>	<i>Çetlikçi</i>	<i>Kuz</i>	<i>Çebiş</i>	<i>Kayaş</i>	<i>Arvalu</i>	<i>Karaceli</i>
Toplam	2054	418	1636	157	36	9	36	62	138	67	13	352	283	106	66	275	36
Abbak	1		1									1					
Abbas	2		2									1				1	
Abdil	3		3							1		2					
Abdullah	7	4	3							1			1			1	

Nüfus Defterlerine Göre Ağlasun Kazası (1831–1847)

Abdurrahman	5		5	1						1		2	1				
Abdülbaki	2	1	1										1				
Abdülcelil	3		3									1			1	1	
Abdülkadir	19	5	14	2			2	2				1	5		1	1	
Abdülkasım	1		1									1					
Ahmed	130	24	106	8		1	6	4	10	6		20	24	8	5	14	
Ahmed Ali	1		1											1			
Ali	204	45	159	13	1		7	4	16	11	2	42	25	8	8	20	2
Bekir	2		2										1			1	
Cafer	1		1										1				

Durali	1		1	1													
Durmuş Ali	1		1								1						
Ehübekir	56	12	44	5					2	3		9	5	5	2	13	
Eyüp	3		3												1	2	
Feyzullah	1		1									1					
Habib	4		4	3								1					
Halil	66	19	47	7	1		2	1	7	1		5	6	3	3	10	1
Halilbrahim	2		2							1		1					
Hasan	146	28	118	10	1	1	2	4	11	6	2	21	25	9	3	20	3
Hasan Ali	4	1	3							1		1	1				

Nüfus Defterlerine Göre Ağlasun Kazası (1831–1847)

Hasan Hüseyin	1		1										1				
Hüseyin	169	33	136	12	7		3	3	18	1	1	18	29	8	7	26	3
İbrahim	133	32	101	7	2	1		2	4	5		31	18	4	3	21	3
İsmail	64	10	54	1	2	1		3	5	2	1	14	7	5	2	8	3
İzzet	1		1										1				
Kadir	1	1	0														
Kerim	1		1					1									
Mahmud	21		21		1			3		1	1	6	3		1	4	1
Mehdi	1		1										1				
Mehmed	325	54	271	20	9	2	3	13	26	5	4	66	53	12	7	46	5

Mehmed Ali	7		7				1		1	1		1	2			1	
Mehmed Memiş	1		1									1					
Memiş	23	7	16		1					2		6		7			
Mercan	1	1	0														
Muhammed	1		1									1					
Musa	12		12	2				4					1	1		4	
Mustafa	214	55	159	15	4	2	4	4	11	4	1	34	31	5	7	32	5
Mustan	1		1									1					
Naci Ali	1		1									1					
Nebi	1		1													1	

Nüfus Defterlerine Göre Ağlasun Kazası (1831–1847)

Nurullah	2		2	1									1				
Osman	130	26	104	15	2	1	1		7	9		24	12	10	3	16	4
Osman Ali	3	1	2										2				
Ömer	67	18	49	9				2	1			9	6	10	2	9	1
Receb	1		1									1					
Salih	6	2	4										1	2		1	
Süleyman	129	35	94	14	4		3	4	11	2	1	15	10	5	2	19	4
Sütlü	1		1				1										
Ümmet	3	1	2											2			
Veli	36	1	35	9				1	4	2		6	4		7	2	

Yahya	1		1	1												
Yakup	1		1	1												
Yusuf	30	2	28		1		1	7	4	1		8	2	1	1	1

Tablo 5. Ağlasun Kazası Merkezi ve Köyleri İsim Dağılımı (1831)

3.1.2. Ağlasun Kazası Köylerinde Kullanılan Erkek İsimleri

Ağlasun kazası köylerinde isim değerlendirmesi yapılan kişi sayısı 1636'dır. Köylerin genelinde en çok kullanılan isimler sırasıyla Mehmed, Mustafa, Ali, Hüseyin, Hasan, Ahmed, Osman, İbrahim, Süleyman ve İsmail'dir. Köylerde bu 10 ismi kullanan kişi sayısı 1302 olup bu da oran olarak yaklaşık %80'e tekabül etmektedir. Köylerde en çok kullanılan isim olan Mehmed 271 kişinin ismi olup oranı %17'dir. En çok kullanılan ikinci isim ise Mustafa olup yüzdelik oranı 10'dur. En çok kullanılan üçüncü isim olan Ali kullanılma oranı %10 olup, Hüseyin adı 136 kişi tarafından kullanılmaktadır. En çok kullanılan dördüncü ve beşinci isim olan Hasan ve Ahmed'in kullanılma oranı %7'ser olup Hasan ismi 118, Ahmed ismi ise 106 kişinin adıdır. Bundan sonra gelen isimler sırasıyla Osman (104), İbrahim (101), Süleyman (94) ve İbrahim (54)'dir (Bkz. Şekil 2 ve Tablo 5).

Köyler

Şekil 2. Ağlasun Kazası Köyleri İsim Dağılımı (1831)

3.2. Toplumda Kullanılan Unvanlar

İncelenen 1831 tarihli Nüfus defterinde, deftere kaydedilen hane reisleri, künyeleri ile birlikte yazılmıştır. Künyeler genelde kişinin adı ile beraber adının önüne eklenen baba veya ata adından gelen şöhret bulmuş aile adları (sülale) veya kişinin lakap ve unvanından oluşmaktadır. Bu lakap ve unvanlar kişinin mesleğinden ve fiziksel bir özelliğinden kaynaklanan veya kişinin menşeiini bildiren ifadelerden oluşmaktadır. Bazen de sülale adı ile birlikte kişinin unvanı da yer almaktadır. Tablo 6'da Ağlasun kazası yerleşim birimlerindeki kayıtlarda geçen unvanların (sülale adları) ayrıntıları gösterilmiştir.

	Ağlasun Merkez	Baş	Yazır	Dere	Hisar	Yumrutaş	Mamak	Sülemiş	Ovacık	Çeltikçi	Kız	Çebiş	Kayaş	Arvalu	Karaevli
Sülale Adları															
Abbasoğlu											1			2	
Abdaloğlu												1			
Abdiloğlu								1							
Abdullahoğlu	1										1				
Abdurrahmanoğlu							1			1					
Abdülcelil oğlu										2				1	
Abdülkadiroğlu	1									1					
Abdülkerimoğlu														1	
Acıkaraoğlu	1														
Ahmedali oğlu							1								
Ahmedceoğlu														1	
Ahmedcik oğlu														1	
Ahmedoğlu								2			1	1	1		
Akkocaoğlu							1								

Akoğlanoğlu	1														
Alabaşoğlu	1														
Alacaoğlu										1					
Alamustafaoğlu									1						
Alazömeroğlu	1														
Alikethüdaoğlu						1									
Aliefendioğlu										1					
Alioğlu					1					1	1				
Araboğlu	1														
Araoğlanoğlu								1							
Arzoğlu		1													
Atömeroğlu	1														
Ayanoğlu											1				
Aydınlioğlu													2		
Aygıroğlu													1		
Balcioğlu										2					
Beceoğlu									1						
Bekdaşoğlu									1	2					
Bekiroğlu		1									1		1		
Berberabdullohoğlu													1		
Berberhaliloğlu	1														
Berberoğlu									1						
Beşiroğlu													3		

Nüfus Defterlerine Göre Ağlasun Kazası (1831–1847)

Bezciöğlü											1			
Bezdirmeç ioğlü		2												
Bölükbaşı oğlü		2												
Bucaklıkız oğlü	1													
Bucaklıoğ lu										1				
Burhanoğl u	1													
Bülbüloğl u	1													
Bülüçhasa noğlü		1												
Cabiroğlü	1													
Caferoğlü	2													
Camusoğl u									3					
Cancioğlü						1								
Cankaraoğ lu						2								
Cemaloğl u		1												
Celiloğlü												1		
Cırıkahme doğlü									1					
Cırıköğlü									2					
Cingözoğl u									1					
Cinömero ğlü	1		1											
Corcoroğl u										1				
Cüceoğlü		1												
Cücükhas anoğlü									1					

Çakaloğlu										1					
Çalıkoğlu	1						1								
Çatıkkaşoğlu										1					
Çavuşoğlu												1			
Çebişoğlu										1					
Çepellialioğlu	1														
Çetinoğlu												1			
Çıplakoğlu					1										
Çilahmedoğlu													1		
Çilliceoğlu														1	
Çiloğlanoğlu										2	1				
Çirkinalioğlu										2					
Çivialioğlu	1														
Çobanbekiroğlu												1			
Çobanoğlu											2			1	
Çobanmehmedoğlu						1									
Çokdaroğlu		1													
Çolakoğlu					1										
Çolakosmanoğlu														1	
Çolpaoğlu						1									
Çöğürçüoğlu		2													
Çökmüşoğlu	1														

Nüfus Defterlerine Göre Ağlasun Kazası (1831–1847)

Çötiloğlu									1					
Dağcıoğlu						1								
Dağlıoğlu										3				
Dalkaroğlu		2												
Dalmızrak oğlu									1					
Danaalioğlu													1	
Davudoğlu		1										2		
Dedeoğlu					2		2				1			
Delialioğlu	1								1					2
Delibekiroğlu	1								1					
Delibeyoğlu	2													
Delihasan oğlu	1													
Delihüseyinoğlu	1													
Delikethu daoğlu						1								
Delimusaoğlu													1	
Delimusta faoğlu									1					
Deliosman oğlu	1													
Demircioğlu									1					
Dertlioğlu													1	
Dervişmolaoğlu										1				
Dervişoğlu										2				

Deveciima moğlu											2				
Devecioğlu	1														
Devrelioğlu	1														
Dingiloğlu		1					1								
Donkaroğlu	1														
Durmuşali oğlu														1	
Durmuşoğlu														1	1
Dusaloğlu	1														
Düdelioğlu			1												
Düdenoğlu	1														
Düğüncüoğlu									2						
Ebubekiroğlu			1							2				2	
Ebubekira ğaoğlu															
Emirhaliloğlu														1	
Emirhüseyinoğlu										1					
Emiroğlu	4					1			2		4				
Enişoğlu									1						
Erbaboğlu							1								
Eşsenoğlu										1					
Evliyaoğlu													1		
Ferhatoğlu	1														
Fermanlioğlu	1														

Nüfus Defterlerine Göre Ağlasun Kazası (1831–1847)

Gammazal ioğlu										1				
Gayretlibe kioğlu										1				
Gedikoğlu									1					
Gemalmaz oğlu	2													
Gödeşoğlu									1					
Gökaliğl u							1							
Gökhasan oğlu		3												
Gökhüseyi noğlu										3		1		
Gökmehm edoğlu							2							
Gökoğlan oğlu									2					
Gökosman oğlu									3					
Göksüley manoğlu						1								
Gönençoğ lu										1				
Güllaoğl u						1								
Güllüoğlu												1		
Güniçoğlu									1					
Habiboğlu		3				1			1					
Hacıabdur rahmanoğl u	1													
Hacıahme doğlu	2											2	3	
Hacıderviş oğlu	1													
Hacıhasan oğlu	1													

Hacıhüsey inoğlu						1									
Hacıbrahi moğlu									1						
Hacıismail oğlu			1							1					
Hacıköseo ğlu	1														
Hacımusta faoğlu	1									1					
Hacıoğlu									1	1					
Hacısüley manoğlu													11		
Hacıpiroğl u	1														
Hafizoğlu	1								1						
Halilbeşeo ğlu	1														
Haliloğlu										3	1				
Hamzaoğl u	1								3	1			1		
Haremoğl u										1					
Hasancao ğlu													1		
Hasançav uşoğlu											1				
Hasanketh udaoğlu									1						
Hasanoğlu	1	3						1							
Haşarioğl u													2		
Hatipoğlu	1								1						
Haydaroğl u										1					
Hayratoğl u	1														
Hendioğlu	1														

Nüfus Defterlerine Göre Ağlasun Kazası (1831–1847)

Hızralioğlu										1				
Hızıroğlu	1									1				
Himmetoğlu					1		1							
Hireebube kiroğlu	1													
Hirehüseyinoğlu	1													
Hüsamoğlu													1	
Hüseyinke thüdaoğlu										1				
Hüsmenoğlu													1	
İkişoğlu	1													
İbicioğlu													1	3
İbişoğlu					1									
İbrahimke thüdaoğlu									1					
İbrahimoğlu												1		
İğdirhasanoğlu										1				
İkizalioğlu			1											
İkizoğlu					1	1							2	
İmamoğlu		2				3	1		3	4			2	
İmirzaoğlu			1											
İncekoloğlu	1													
İncemehmedoğlu										1				
İnceoğlu	1													
İnhanoğlu										2				
İpçioğlu									1					

İsaoğlu														1	
İsmailoğlu										1					
İvazoğlu		1													
İyiosmanoğlu														1	
Kabaahmetoğlu										1					
Kabaalioğlu				1		1									
Kabaşoğlu															1
Kadiroğlu	1														
Kahramanoğlu											1				
Karaahmedoğlu					1					2				1	
Karalilerli mehmedoğlu										1					
Karacaoğlu								1				1			
Karaalioğlu										3			2		
Karabekiroğlu										1		1			
Karabellioğlu													1		
Karaebubekiroğlu	1														
Karahasan oğlu						1								1	
Karahüseynoğlu										1	2				
Karakaşoğlu	1														
Karakulaoğlu	1														
Karamehmedoğlu	1					1								2	

Nüfus Defterlerine Göre Ağlasun Kazası (1831–1847)

Karamemi şoğlu				1											
Karamusta faoğlu										2			1		
Karaoğlu oğlu									1	2					
Karaosma noğlu											2				
Karaömer oğlu						1			1						
Karasüley manoğlu									2						
Karasüllü oğlu					1										
Karayılan oğlu	1														
Kapusuzo ğlu		1													
Kasaboğlu	1														
Kaşıoğlu										1					
Kaymakha sanoğlu	1														
Kaymako ğlu	1														
Kazakhasa noğlu								1							
Kazıcıoğlu								1							
Keçecioğlu									1						
Keçeoğlu	1														
Kelalioğlu	1														
Keleşoğlu									2						
Kelhasano ğlu		1							1			1			
Kelhüseyi noğlu		2													

Kelmehm edoğlu											1				
Kelosman oğlu												1			
Kelömero ğlu	2														
Kelyusufo ğlu										1					
Kerimoğlu						2				1					
Kesintioğl u														1	
Kestellira mazanoğl u											1				
Kırçılıoğlu								1							
Kırlıoğlu														1	
Kısaoğlu														3	
Kızılalioğl u												1			
Kızılcaoğl u							1								
Kırıoğlu	1														
Kısaoğlu					1										
Kısaosma noğlu		1													
Kimseoğl u	1														
Kirlihalilo ğlu								1							
Kocaahme doğlu	1	1									1				
Kocaalioğ lu											1				
Kocaarabo ğlu										1					
Kocabaşo ğlu										1					

Nüfus Defterlerine Göre Ağlasun Kazası (1831–1847)

Kocabekir oğlu														1	
Kocabeyo ğlu		1													
Kocadelib ekiroğlu									1						
Kocagözo ğlu										1					
Kocahalil oğlu										1					1
Kocahasa noğlu									1						
Kocahüse yinoğlu													2		
Kocakeloğ lu		2													
Kocakuşo ğlu	2														
Kocameh medoğlu							1								
Kocamoll aoğlu										1					
Kocaoğlu													2		
Kocaosma noğlu									2						
Kocaömer oğlu	1								1					1	
Kocavelio ğlu	1														
Koçaroğlu	1														
Kodaloğlu									1						
Koyuncuo ğlu	1														
Kölehasan oğlu									1						
Körhasano ğlu									1						
Köragaoğl u													1		

Köroğlu										3				
Körömeroğlu										1				
Köseoğlu	3													
Kulaçoğlu	1										2			
Kulaoğlu										1				
Kumraloğlu	1													
Kurdoğlu									1					
Kurtmahmudoğlu					1									
Kuşcuoğlu										1				
Kuzinoğlu									1					
Küçükhusayinoğlu										2				
Küçükokuğlu													2	
Levendokuğlu	3													
Macıroğlu		1												
Madanoğlu	2													
Mahmudoğlu					1					1	1		2	
Manavokuğlu	1													
Matıroğlu		1												
Mehmedoğlu													1	
Memişokuğlu										4				
Millilialioğlu	1													
Millilioğlu						1							1	
Milliliveliokuğlu	1													

Nüfus Defterlerine Göre Ağlasun Kazası (1831–1847)

Misdakoğlu	1														
Mollaahmedoğlu							1		2	1					
Mollaalioğlu										1				1	
Mollahaliloğlu									1						
Mollahasanoğlu	1								1						
Mollaismailoğlu						1									
Mollamehmedoğlu		1							2	1	1				
Mollabekiroğlu														1	
Mollahüseyinoğlu														1	
Mollamustafaoğlu														1	
Mollaoğlu	2	1			1										
Mollaosmanoğlu									1						
Mollaömeroğlu									1						
Mollasüleymanoğlu	1														
Mollavelioğlu									1				1		
Mollayusufoğlu					1										
Muhtesiboğlu														1	
Mursalioğlu	1														
Musalioğlu									1						
Musaoğlu		1											1		
Musdukoğlu															1

Mustafaoğlu										1			1		
Mustanoğlu	1						1			1					
Muttaliboğlu								1							
Müezzinoğlu										1					
Nasuhbekiroğlu	1														
Nasuhoglu	1														
Oduncuoğlu				1						1					
Okçuoğlu										1					
Osmancık oğlu										1					
Osmanket hudaoglu	1											1		1	
Osmanoğlu											2	1		1	
Öcüoğlu	1														
Öküzoğlu		1													
Ömerketh üdaoğlu	1	1								3					
Ömeroğlu								1							
Öncüsüzoğlu	2														
Özlüoğlu										1					
Paşaoğlu	1														
Patavadoğlu	1														
Payalioğlu															1
Pekmezci oğlu															1
Pirioğlu										1				1	

Nüfus Defterlerine Göre Ağlasun Kazası (1831–1847)

Postallioğlu	1													
Sağıralioğlu										1				
Salihoğlu											1			
Sarialioğlu	1													
Sarıbaşıoğlu			4											
Sarıbekiroğlu													4	
Sarıhasanoğlu	2							1		1				
Sarıbrahimoğlu												1		
Sarımehmedoğlu													1	
Sarıömeroğlu									1					
Sarioğlu				1					1		1			2
Seferoğlu		1												
Serçeoğlu		1												
Serhoşoğlu		1												
Sevdioğlu			1											
Sicimalioğlu		2												
Sinanoğlu	1													
Sivrioğlu												1		
Siyahioğlu			2											
Sofioğlu	1							1						
Solakalioğlu	1													
Somuncuoğlu							2							

Suyutioğlu	1														
Sülekoğlu									2						
Süleyman hocaoglu	1														
Süleyman kethüdaoğlu									1						
Süleyman oğlu										1		1	1		
Süleyman siyahioğlu		2													
Süllüoğlu											2				
Sütcüoğlu		2													
Sütsüzöğlü	1														
Şabanoğlu	1														
Şamiloğlu		1													
Şeyhalioğlu	1						3								
Şeyhnurullahoğlu										1					
Şeyhoğlu										1					
Şoşaloğlu													1		
Tabanoğlu										1					
Tabsanoğlu	1														
Taçoğlu	1														
Tahtacioğlu										1					
Tahtalioğlu							1								
Tamtumoğlu											1				
Tarkazoğlu									1						

Nüfus Defterlerine Göre Ağlasun Kazası (1831–1847)

Taşbekiroğlu											2				
Tataroğlu						1									
Tavukçuoğlu								1							
Teciloğlu										1					
Tekecioğlu	1														
Tekeliima moğlu											1				
Tekelioğlu	1														
Tekkenişi noğlu										1	1			1	
Terzioğlu												1			
Tıghoğlu		1													
Tıraşoğlu	2						3								
Tırnakoğlu										1					
Tokluoğlu										1					
Tobbaşoğlu											1				
Tomanoğlu	3							1							
Topalhüse yinoğlu										1					
Topaloğlu	2	1								3					
Topcuoğlu							2								
Tophasan oğlu											1				
Tuğraoğlu	1														
Tulukoğlu	1														
Turpbaşoğlu	2														
Türidioğlu											1				

Türkmenoğlu	1								1						
Tüysüzoğlu	3														
Uyanoğlu										1					
Uzunima moğlu	1														
Uzunoğlu											1				
Ümmetoğlu		2								1					
Veliceoğlu														2	
Velikethü daoğlu											1				
Velioğlu	1														1
Veziroğlu	1														
Yağcıoğlu	1														
Yarımhasa noğlu										1					
Yamukali oğlu											1				
Yılancioğlu															
Yılanoğlu											1				
Yirikoğlu	1														
Yörükoğlu												1			
Yumakali oğlu											1				
Yumukoğlu							1								
Yusufağaoğlu							2								
Yusufoğlu							1								
Yusufoğlu							4	1							

Nüfus Defterlerine Göre Ağlasun Kazası (1831–1847)

Yürekoğlu	1									2					
Zadeoğlu							1								
Zopaali oğlu													1		

Tablo 6. Ağlasun Kazasında Unvanlar (1831)

3.3. Ağlasun Kazasında Erkek Nüfusun Yaş Ortalaması ve Yaş Grupları Dağılımı

Yaş ortalaması ile yaş grupları dağılımı değerlendirmeleri, Ağlasun kazasında yaşayan ve 1831 tarihinde nüfus defterinde yaşları kaydedilen erkek nüfus esas alınarak yapılmıştır. Defterde akli ve fiziki rahatsızlığından ve bir sebepten dolayı yaşları belirtilmeyen kişiler yaş değerlendirmelerine dâhil edilmemiştir. Ağlasun kazasında yaş grupları dağılımı ve yaş ortalaması değerlendirilen kişi sayısı kaza merkezinde 538, köylerde 1603 olmak üzere toplam 2141 kişidir (NFS.d.3237:1-15).³⁹

Yerleşim Birimi	Sabi 1–11 Yaş	Tüvana 12–40 Yaş	40 Yaş Üzeri	Değerlendirilen Kişi	Ortalama Yaş
Ağlasun Kazası	658	992	491	2141	23,7
<i>Ağlasun Merkez</i>	<i>175</i>	<i>237</i>	<i>126</i>	<i>538</i>	<i>24,9</i>
Köyler	583	655	365	1603	23,4
Baş	59	71	20	150	21,8
Yazır	14	11	11	36	25,5
Dere	2	4	3	9	29,6
Hisar	12	17	7	36	24,1
Yumrutaş	19	24	16	59	23,1
Mamak	49	58	28	135	22,6
Sülemiş	18	35	12	65	24,4
Ovacık	6	6	1	13	13,8
Çeltikçi	131	132	80	344	23,1
Kuz	95	117	72	284	24,5
Çebiş	43	34	24	101	23,4

³⁹ BOA, NFS.d. 3237, s.1-15.

Kayaş	16	31	19	66	27,8
Arvalu	106	102	611	269	22
Karaevli	13	13	11	37	25,3

Tablo 7. Ağlasun Kazası Yaş Grupları Dağılımı ve Ortalama Yaşlar (1831)

3.3.1. Yaş Ortalamaları

Ortanca yaş olarak da ifade edilen yaş ortalama değerleri bir toplumun yaşam süresini ölçen en önemli göstergelerden birisidir. Ağlasun kazası yerleşim yerleri değerlerine baktığımızda 29,6 değeriyle en yüksek yaş ortalamasının Dere köyünde, en düşük yaş ortalamasının ise Ovacık köyünde olduğu gözükmele beraber bu köylerdeki kişi sayısının azlığı nedeniyle çıkan değerlerin yanıltıcı olacağını da göz önünde bulundurmak gerekir. Ortalama yaş değerleri, Ağlasun kaza merkezinde 24,9 iken buna karşılık köylerin yaş ortalaması değeri 23,4 olarak gözükmele. Tüm kazanın yaş ortalaması değerinin ise 23,7 olduğunu görmekteyiz (Bkz. Şekil 4 ve Tablo 7)⁴⁰.

Şekil 4. Ağlasun Kazası Yaş Ortalamaları

3.3.2. Yaş Grupları Dağılımı

Yaş grupları dağılımı, toplumların belirli gayelerle nüfus dağılım özelliklerini görmek için yapılan istatistiksel çalışmalardır. Biz burada nüfus icmal defterlerinde yapılmış olan yaş grupları tasnifine uygun olarak bir sınıflandırma yaptık. 1831 yılı nüfus icmal defterinde Ceride Odasına gönderilen nüfus tahrir defterleri değerlendirilerek kişiler sabi, tüvana ve musinn olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. 3237 numaralı nüfus defteri ile 3273 numaralı nüfus icmal defterini

⁴⁰ Türkiye'nin 2012 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine göre ortanca yaş değeri 30,1'dir. Bu değer erkek nüfus için 29,5 ve kadın nüfus için ise 30,62'dir. Ortanca yaş değeri 2012 Isparta nüfusu için 33,6'dır. Bu değer erkek nüfus için 32,5 ve kadın nüfus için ise 34,6 olarak verilmiştir (Daha geniş bilgi için bkz. TÜİK, nüfus istatistikleri, www.tuik.gov.tr; "TÜİK-İllere ve cinsiyete göre ortanca yaş"; "TÜİK-Yıllara ve cinsiyete göre ortanca yaş"; "TÜİK-Demografik göstergeler" (E.T.16.07.2020).

karşılaştırdığımızda sabi yani çocuk grubunu 1–11 yaşında, tüvana grubunu 12–40 yaşında ve musinn grubunu ise 40 yaş üstü olanların oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Biz de bu yaş grubu tasnifini esas alarak Ağlasun kazası yerleşim birimlerinde yaş grubu sayılarını Tablo 6'da, kaza merkezi, köyler ve kazanın tümü olmak üzere üç kategorideki dağılım miktarlarına karşı gelen yüzdelik oranları ise Şekil 5'de gösterdik. Şekil 5'deki grafiksel dağılımlara göre, kaza merkezinde çocuk (0–11 yaş) oranı % 31, tüvana (11–40 yaş) oranı % 46 ve musinn (40 yaş üzeri) oranı ise % 23'dür. Köylerin dağılımı, çocuk oranı % 36, tüvana oranı % 41, yaşı geçkin oranı % 23, Ağlasun kazasının tümünde ise 1–11 yaş oranı % 30, 12–40 yaş oranı % 48, 40 yaş üzeri oranı % 22'dir. Ağlasun kazasında köyler daha yüksek çocuk oranına sahip olup bu oran üçte birden fazladır. Kaza merkezi ise daha çok orta yaş nüfusa sahiptir (Bkz. Şekil 5).

Şekil 5. Ağlasun Kazası Çocuk, Orta Yaş ve Yaşlı Dağılımı

3.4. Toplumda Doğanlar, Ölenler ve Nüfus Artışı

Erkek nüfusun doğduğu ve öldüğü yıllara göre deftere sonradan işlenen doğum ve ölüm kayıtları 3237 numaralı Nüfus defterinde H.1247 ile H.1254 (1831–1838) yıllarını içine

almaktadır. Yani 8 yılı içermektedir. Daha öncesinde de belirtildiği üzere defterin başındaki eksiklikten kaynaklı kaza merkezinde bulunan nüfusun yaklaşık dörtte biri yazılmamıştır. Şöyle ki kaza merkezi Ağlasun'un sonunda verilen icmale göre kaza merkezinde 556 erkek nüfus bulunduğu gözükmele beraber yazılan kişi sayısı 413 olup 143 kişinin yazılmadığını tespit edebiliyoruz. Fakat eksik sayfalardaki doğum ve ölüm kayıtlarının miktarını bilemiyoruz. Dolayısıyla doğum ve ölüm miktarları ve bunlara bağlı yapılan değerlendirmeler de mevcut olan verilere göre yapılacaktır.

3.4.1. Doğanlar

Kayıtlara göre Ağlasun kazasında 8 yıl içerisinde 578 erkek çocuk dünyaya gelmiştir. Bu doğumların 118'i kaza merkezinde, 460'ı da köylerde olmuştur. Köylerde en fazla erkek çocuk doğumunun olduğu yer 92 doğum ile Arvalu'dur. Sonra sırasıyla Kuz (82), Çeltikçi (81), Baş (56), Mamak (44), Çebiş (34), Kayaş (25), Yazır (8), Yumrutaş (7), Ovacık (2) ve Karaevli (1) şeklinde sıralanmaktadır. Dere köyünde ise 8 yıllık süreçte doğum kaydına rastlanmamıştır. Kaza genelinde en çok doğumun olduğu yıllar 105 ve 104 doğumla H.1247 (1831) ve H.1254 (1838) yıllarıdır. En az erkek çocuk doğumunun olduğu yıl ise 21 doğumla 1836 yılıdır. (Bkz. Tablo 8).⁴¹

Birimler	Yıllar								Toplam
	1247	1248	1249	1250	1251	1252	1253	1254	Doğan
<i>Kaza Merkezi</i>	29	15	15	12	10	3	18	16	118
<i>Köyler</i>	76	65	62	53	50	18	48	88	460
Baş	11	7	6	11	2	3	4	12	56
Yazır	2	1	3	2					8
Dere									
Hisar	1	3	1	2	3				10
Yumrutaş	2	1					3	1	7
Mamak	11	4	6	2	4	2	8	7	44
Sülemiş	1	3	4	3	2		1	5	19
Ovacık			1	1					2
Çeltikçi	9	12	10	7	14	3	13	13	81
Kuz	14	15	9	12	3	2	8	19	82
Çebiş	7	6	6	3	4	3	2	3	34
Kayaş	1	3	3	3	3	3	5	4	25

⁴¹ BOA, NFS.d. 3237, s.1-15.

Nüfus Defterlerine Göre Ağlasun Kazası (1831–1847)

Arvalu	17	10	13	7	16	2	4	23	92
Karaevli								1	1
Ağlasun Kazası Toplam	105	80	77	65	60	21	66	104	578

Tablo 8. Ağlasun Kazası Yerleşim Birimlerinde Yıllara göre Doğanlar

3.4.2. Ölenler, Ölüm Yaşları ve Ölenlerin Yaş Ortalaması

3.4.2.1. Ölenler

Kayıtlara göre Ağlasun kazasında 8 yıl içinde 334 ölüm vakası meydana gelmiştir. Bu ölümlerin 82'si Ağlasun merkezindedir. Köylerdeki ölümlerin toplamı ise 252'dir. En çok ölüm kaydının olduğu köy 76 ölüm vakası ile Çeltikçi köyüdür. Ölüm vakası miktarı bakımından Çeltikçi'yi izleyen diğer yerler Kuz (45), Arvalu (35), Baş (21) Mamak (17), Çebiş (12), Yumrutaş ve Kayaş (10'ar), Sülemiş (9), Yazır (8), Dere (4), Hisar (3), Ovacık (2) ve Karaevli (1)'dir. Yıllara göre ölüm miktarlarına baktığımızda kaza genelinde en çok ölümün olduğu yıl 79 ölümle 1834 yılı olup onu 63 ölümle 1838 yılı takip etmektedir. En az ölüm kaydının olduğu yıl ise 10 ölümle 1836 yılıdır (Bkz. Tablo 9).⁴²

Birimler	Yıllar								Toplam
	1247	1248	1249	1250	1251	1252	1253	1254	Ölen
<i>Kaza Merkezi</i>	13	7	13	15	4	3	15	12	82
<i>Köyler</i>	39	29	17	64	28	7	17	51	252
Baş	2	1	2	4	1	1	7	3	21
Yazır	2	1	1	3				1	8
Dere				1				3	4
Hisar	1			2					3
Yumrutaş	5	2		1				2	10
Mamak	4	2		4	3	1	1	2	17
Sülemiş		2	1	4			1	1	9
Ovacık			2						2
Çeltikçi	9	9	5	20	7	1	3	21	76
Kuz	6	8	4	14	5	2	2	4	45
Çebiş	1	2		4	3		1	1	12

⁴² BOA, NFS.d. 3237, s.1-15.

Kayaş			1	2	1	1	2	3	10
Arvalu	9	2	1	5	8	1		9	35
Karaevli								1	1
Ağlasun Kazası Toplam	52	36	30	79	32	10	32	63	334

Tablo 9. Ağlasun Kazasında Yıllara Göre Ölenler

3.4.2.2. Ölüm Yaşları ve Ölenlerin Yaş Ortalaması

3237 numaralı defterde bulunan Ağlasun kazası ölüm kayıtlarına göre, ölenlerin yaş dağılımları ve oranları Tablo 8'de gösterilmiştir. Buna göre Ağlasun kaza merkezinde 8 yıl içerisinde ölenlerin % 35'i 1–11 yaş grubundan (çocuk), % 9'u 12–25 yaş grubundan (genç), % 16'sı 26–40 yaş grubundan (orta yaş), % 28'i ise 40 yaş üzeri (orta yaş üzeri) olanlardır. Bu duruma köylerde baktığımızda ölenlerin % 36'sı çocuk, % 11'i genç, % 11 orta yaş, % 42'si orta yaş üzeridir. Aynı durumu kazanın geneli için değerlendirdiğimizde 8 yıl içerisinde ölenlerin % 36'sı çocuk, % 10'u genç, % 14'ü orta yaş ve % 40'ının ise 40 yaş üzeri olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 10).⁴³

Ölüm yaş ortalamaları değerlerine bakıldığında bu değerler, kaza merkezinde 31,8, köylerde 32,5 ve kaza genelinde ise 32,3 olarak görülmektedir (Bkz. Tablo 10).

	Kaza Merkezi		Köyler		Ağlasun Kazası	
	Adet	%	Adet	%	Adet	%
0–11 yaş	27	35	90	36	117	36
12–25 yaş	7	9	27	11	34	10
26–40 yaş	16	20	29	11	45	14
40 yaş üzeri	28	36	104	42	132	40
Ölüm Yaş Ortalaması	31,8		32,5		32,3	

Tablo 10. Ağlasun Kazasında Ölüm Yaşları ve Ölenlerin Yaş ortalaması

3.4.5. Nüfus Artışı

Defterdeki 1831–1838 yılları arasındaki doğum ve ölüm bilgilerine göre 8 yıllık nüfus değişimi, Ağlasun kaza merkezinde 36, kazaya bağlı tüm köylerde 208, tüm kaza genelinde ise 244 olarak hesaplanmıştır. Bu nüfus değişikliğinin doğum ve ölümlere göre yıllık nüfus artış oranları binde olarak kaza merkezinde 11, köylerde 16, tüm kaza bölgesinde ise 15 olarak görülmektedir. Bu durumda yıllık nüfus, kaza merkezinde binde 11, kırsal kesimde binde 16 artar iken tüm kaza genelinde binde 15 artmıştır (Bkz. Tablo 11).

⁴³ BOA, NFS.d. 3237, s.1-15.

Nüfus Defterlerine Göre Ağlasun Kazası (1831–1847)

Birimler	Doğumlar	Ölümler	Nüfus Değişimi	Mevcut Nüfus	Yıllık Nüfus Artışı (Binde)
Kaza Merkezi	118	82	36	413	11
Köyler	460	252	208	1648	16
Ağlasun Kazası	578	334	244	2061	15

Tablo 11. Ağlasun Kazası Yıllık Nüfus Artışı (1831–1838)

4. Asâkir-i Mansûre ile Asâkir-i Redif’de Görev Alanlar ve Nüfus Hareketleri

Yeniçeri ocağı kurulduğu yıllarda devletin en önemli askeri gücü olmasına rağmen 18. ve 19. yüzyıllara gelindiğinde ise tamamen bir isyan ve bozguncu yuvası haline gelmiş ve kapatılması zarureti doğmuştur. Ocağı kapatma girişimleri Genç Osman gibi bazı padişahlar ve devlet adamları tarafından denense de hüsrarla sonuçlanmıştır. II. Mahmud gizlilik ve profesyonellikle yürüttüğü Ocağı kaldırma planında başta Ağa Hüseyin Paşa ve devlet ricalini de yanına almış ve nihayet 1826’da Yeniçeri Ocağı lağvedilmiştir.⁴⁴ Devlet, kapatılan bu ocağın boşluğunu doldurmak için bir dizi çalışmalara başlamış ve Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye adıyla modern ve Batı tarzında yeni bir askeri teşkilat kurulmuştur. Öncelikle de kanunname hazırlatılarak yürürlüğe girmiştir. Yeni ordu, çağdaş biçimde örgütlenmiştir. Avrupa’da olduğu gibi askerlere düzenli eğitim ve öğretim yaptırılmakta, giyim-kuşam, araç-gereç ve silahlar da yenileştirilmektedir.⁴⁵

Belirli bir süre sonra Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye ordusu yetersiz kalmış ve mali anlamda yeni ordunun erat sayını arttırmaya, ekonomik şartların da elvermemesinden dolayı 1834 yılı Ağustos ayında çıkarılan bir “*Nizamname*” ile Redif birlikleri kurulmuştur. Alınan kararlar doğrultusunda İmparatorluğun bütün sancaklarında subaylarıyla beraber 1400 kişiden oluşan bir redif taburu kurulması kararı alınmıştır. Girişilen askeri yenilikler sonunda 1834–1836 yılları arasında bütün ülkede Redif askeri örgütü oluşturulmuş, böylece vali, mutasarrıf ve mütesellimlerin kapılarında asker beslemelerine gerek kalmamıştır.⁴⁶

Redif, arkadan gelen, birbirinin ardına giden anlamında olup askeri bir terim olarak “*fili ve muvazzaf ordunun yedeği*” manasında kullanılmıştır. Redif ordusunun en belirgin özelliği subayların ve erlerin daimî statüde olmasıdır. Ordunun talimi askeri nizamiyelerin bulunduğu yerde zabıtlar tarafından, nizamiye askeri bulunmayan yerlerde İstanbul’dan gönderilen subaylar tarafından yapılacaktır. Redif askerlerinin talimleri haftada birkaç gün kendi köylerinde, bazen de nahiye veya kazalarda yapılacak ve yılda iki kez de büyük talime katılacaklardır.⁴⁷ Fakat Redif taburlarının işleyişi hususunda birtakım problemle karşılaşmıştır. Bu sorunlar, sancak ve kaza ileri gelenlerinin yönetimine bırakılan taburların modern anlamda savaşa hazırlanamamaları ve ziraat mevsiminde talime çağrılanların şikâyetleridir. Sonunda 1836’dan itibaren sancak merkezlerinde yılda iki kere yapılan toplu talimler yerine sıra ile üçer ay eğitim görmeleri kararlaştırılmıştır.⁴⁸ Meclis-i Şura kararıyla kurulan redif teşkilatına alınacak askerlerin 23–32

⁴⁴ Godfrey Goodwin, *Yeniçeriler*, Çev: Derin Türkömer, Doğan Kitap, İstanbul 2011, s.228-239.

⁴⁵ Çadircı, *age*, s.59, 60.

⁴⁶ Çadircı, *age*, s.61, 68.

⁴⁷ Abdül Kadir Özcan, “Redif”, *TDVİA*, C.34, İstanbul 2007, s.524-526.

⁴⁸ Çadircı, *age*, s.63.

yaşlarındaki gençler arasından, sakatlık ve herhangi bir engeli bulunmayan kişilerden kura ile alınacağı belirtilmiştir.⁴⁹

1831 tarihli Ağlasun nüfus defterinde, Asakir-i Mansure kayıtlı 60 kişi bulunmaktadır. Bunların 17'si Ağlasun merkezdedir. Diğer 43 kişi ise köylerde kaydedilmiştir. Mamak köyünde kaydedilen bir kişinin de Bursa'da ilim tahsilinde olduğu belirtilmiştir (Bkz. Tablo 2-3). Ağlasun kazasından 18 kişi başka yerlere gitmiş, bunların 6'sı tekrar geriye dönmüştür. Gidilen yerler defterde Şam-ı Şerif, Halep, Hicaz ve diyar-ı ahar olarak yazılmıştır. Kazadan ayrılanlar şehir merkezindeki Hamam ve Sakarca mahalleleri ile Yumrutaş, Hisar, Yazır, Baş, Arvalu ve Çeltikçi köylerindendir. Gidenler çoğunlukla orta yaşta olmakla birlikte içlerinde 15 ve 60 yaşında olanlar da bulunmaktadır. Gidiş tarihi olarak da çoğunlukla H.1247 görülmektedir. Kayıtlarda 1 kişinin de Asakir-i Mansure'den geldiği belirtilmiştir.⁵⁰

1841 yılında kazada toplam 73 kişi redif kaydedilmiştir. Ağlasun şehrinde 16 kişi redif yazılmıştır. Köyler ve çiftliklerde ise 57 kişi rediftir. Köylerde en fazla redif yazılan yerler Çeltikçi, Arvalu ve Kuz'dur. Bu durumun genel olarak köy nüfusuyla doğru orantılı olduğunu söyleyebiliriz. Asakir-i Mansure'ye ise mezkûr tarihte 15 kişi şehirden yazılmış, 30 kişi de köylerden kaydedilmiştir. Bu tarihte 9 kişinin talebe kaydedildiğini görmekteyiz. Bunlar da deftere "talebeden olduğu" şeklinde kaydedilmişlerdir. Bunların 4'ü şehirden, 5'i ise köylerdendir. Muhtemelen bunlar talebe olduğuna göre yerleşim biriminin dışındadırlar. Bunların haricinde kazada, 9 kişinin de alil, bi-mal, topal ve a'ma kaydedildiğini görmekteyiz (Bkz. Tablo 12).⁵¹

1847 tarihli icmal defterde de askerlikle ilgili bilgiler bulunmaktadır. Ağlasun merkezde 35 kişinin nizamiyede olduğu belirtilmiştir. Köy ve çiftliklerde ise 61 kişinin nizamiyede olduğu, 2 kişinin de redif-i cedit'e kayıtlı olduğu belirtilmiştir. Kazada toplamda 98 kişi askeredir. Bunun haricinde şehirden 2 kişi de ticaret için dışarıdadır (Bkz. Tablo 4).⁵² 1847 tarihli bu defterin başında ise icmal olarak Hamid Sancağının bütün kazaları verilmiştir. Burada ise 48 kişi nizamiye ve 76 kişi ise redif olarak kaydedilmiştir. Defterdeki veriler birbirini tutmamaktadır.⁵³ Ancak buradan askerde olanları görmek mümkün olup mühim miktarda insan askeredir. Görüldüğü üzere askerlik haricinde nüfus hareketi pek fazla görülmemektedir.

Yerleşim Birimi	Hane	Nefer	Redif	Mansure	Talebe	Alil, topal, a'ma, bi-mal
Kaza-i nefsi Ağlasun	225	564	16	15	4	6
Mahalle-i Sakarca	75	172	5	4	2	
Mahalle-i Hamam	75	196	6	6		3
Mahalle-i Bala	75	196	5	5	2	3
Karye-i Baş	67	159	5	3	1	
Karye-i Sülemiş	28	75	4	2		2
Çiftlik-i Karaevli	13	25				
Karye-i Kayış	20	59	2	3		
Çiftlik-i Ovacık	5	16	1			
Karye-i Arvalu	95	218	13	6		
Karye-i Kuz	120	265	10	7	2	
Karye-i Çeltikçi	133	305	15	2	2	

⁴⁹ Karaca - Şenkul, *agm*, s.708.

⁵⁰ BOA, *NFS.d.* 3237, s.1-15.

⁵¹ BOA, *NFS.d.* 3244, s.1-57.

⁵² BOA, *NFS.d.* 3276, s.5.

⁵³ BOA, *NFS.d.* 3276, s.1.

Nüfus Defterlerine Göre Ağlasun Kazası (1831–1847)

Karye-i Çebiş	43	117	4	3		
Karye-i Mamak	59	170		1		
Çiftlik-i Hisar	13	36	2			
Karye-i Yumrutaş	25	59	2	1		1
Çiftlik-i Dere	11	21				
Karye-i Yazır	13	34		2		
Kaza-i Ağlasun	870	2123	73	45	9	9

Tablo 12. NFS.d.3244'e Göre 1841 Yılında Ağlasun Kazası Nüfusu ve Askeri Zümreler

Sonuç

1831–1847 yılları arası Hamid Sancağının kazalarından birisi olan Ağlasun kazasının yerleşim birimleri, yerleşim birimlerinin nüfusu ve nüfus özellikleri incelenmiştir. Özellikle 1831 kayıtları detaylı şekilde irdelenmiş ve kaza bölgesi içinde kaydedilen erkek nüfus için kullanılan şahıs adları dağılımı ve özellikleri, aile adları kullanımı, yaş dağılımları, doğum, ölüm ve nüfus artışı özellikleri incelenmiştir.

Çalışma neticesinde belirtilen konularla ilgili öncelikle durum tespiti yapılmıştır. Şayet bu durum tespiti neticesinde çıkarılan sonuçlar var ise metin içerisinde bunların bir kısmı belirtilmiştir. Bir kısmı da burada belirtilerek ilave çalışma ve ek bilgiler içeren durumlar da ortaya konmaya çalışılacaktır.

Ağlasun kazası, 1831–47 yılları arasında geniş bir alanı kapsamakla birlikte günümüzde hem arazi alanı hem de kendine bağlı yerleşim yerleri açısından küçülmüştür. 1831-47'de 14 köyü bulunur iken bugünkü köy sayısı 8 olup bu köylerden altısı o zaman da mevcut olan, ikisi ise sonradan oluşturulan köylerdir.

1831-47'lerde kaza merkezi olan Ağlasun bir kasaba görünümündedir. Bu kasabaya 1831'de 556, 1841'de 564 ve 1847'de ise 744 erkek nüfus kaydedilmiştir. 1831'de köylere 1648, 1841'de 1559 ve 1847'de de 1555 erkek nüfus kaydedilmiştir. Kaza toplamda 1831'de 2204, 1841'de 2123 ve 1847 yılında da 3179 erkek nüfusu barındırmaktadır. Bu verileri 2 ile çarptığımızda kazanın yaklaşık toplam nüfusu ortaya çıkmaktadır. Önemli bir nüfus barındıran Çeltikçi, Arvalu ve Kuz köyleri zamanla Ağlasun'dan ayrılmışlardır.

Kaza bölgesinde yer alan toplumda baba ve ata ismini çocuklarına koyma geleneğinin yaygın olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda kaza merkezinde ve kırsal kesimde en çok kullanılan isimlerden ilk sırada İslam Peygamberinin ismi olan ve Türkler tarafından kullanılan Mehmed, Mustafa ve Ahmed, ikinci sırada ehl-i beyt isimleri olan Ali, Hasan ve Hüseyin, üçüncü olarak asr-ı saadet dönemi halife isimleri olan Osman, Ömer ve Ebubekir-Bekir, dördüncü olarak peygamber isimleri olan Halil, İbrahim, Süleyman ve İsmail isimlerinin tercih edildiği anlaşılmaktadır. Kazada 1831'den 1847 yılına Asâkir-i Mansûre ve Redif olarak kaydedilen önemli miktarda asker sınıfı da bulunmaktadır. Kaza orta büyüklükte bir yer olarak karşımıza çıkmaktadır. Sonuç olarak nüfus defterleri sadece bir bölgedeki insan sayısı hakkında bilgi vermekle kalmayıp o bölgenin sosyo-ekonomik yapısı hakkında da önemli veriler sunmaktadır. Bu yönüyle yaptığımız çalışmanın yerel tarih araştırmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

1. Arşiv Vesikaları

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, *Nüfus Defterleri* 3234.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, *Nüfus Defterleri* 3237.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, *Nüfus Defterleri* 3244.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, *Nüfus Defterleri* 3271.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, *Nüfus Defterleri* 3273.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, *Nüfus Defterleri* 3274.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, *Nüfus Defterleri* 3276.

H.1285 (1868) *Konya Vilayeti Salnamesi*, Tıpkıbasım, Çev: Mehmed Eminoglu, Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya 2008.

H.1288 (1871) *Konya Vilayeti Salnamesi*, Tıpkıbasım, Çev: Mehmed Eminoglu, Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya 2008.

H.1290 (1873) *Konya Vilayeti Salnamesi*, Tıpkıbasım, Çev: Mehmed Eminoglu, Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya 2008.

2. Araştırma Eserleri

AHMED REFİK, "Fatih Zamanında Teke-ili", *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*, Sene 14, S..2(79), İstanbul 1340, s.65-76.

AKDAĞ, Mustafa, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası*, C.II, Cem Yayınevi, İstanbul, 1995.

ARIKAN, Zeki, *XV ve XVI. Yüzyıllarda Hamit Sancağı*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir 1988.

CEZAR, Cezar, *Mufasssal Osmanlı Tarihi Resimli Haritalı*, C.I, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2010.

CRAMER, Jhon A., *A Geographical and Historical Description of Asia Minor*, Volume 2, Oxford University Press, London 1832.

ÇADIRCI, Musa, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapıları*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1991.

ÇİMEN, Adnan, "Sayım, Kayıt Düzeni ve Teşkilatlanma Açısından Osmanlıda Nüfus Hizmetleri", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.14/S.3), 2012, s.183-216.

DÂHİLİYE VEKÂLETİ, *Son Teşkilatı Mülkiyede Köylerimiz*, 1928.

EMECEN, Feridun, "İsparta", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.19, İstanbul 1999, s.194-200.

ERGÜN, Ahmet-TERZİ, Mehmet Akif, *Osmanlı Nüfus Defterlerinde Isparta 1831*, Seçil Ofset, İstanbul 2016.

- GENÇOĞLU, Mustafa "1864 ve 1871 Vilayet Nizamnamelerine Göre Osmanlı Taşra İdaresinde Yeniden Yapılanma", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), s.29-50.
- GOODWIN, Godfrey, *Yeniçeriler*, Çev: Derin Türkömer, Doğan Kitap, İstanbul 2011.
- İBNİ BİBİ, *Anadolu Selçuki Devleti Tarihi*, Çev: M. Nuri Gençosman, Uzluk Basımevi, Ankara 1941.
- KARACA, Behset, *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Teke Sancağı*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2002.
- _____, "XV. ve XVI. Yüzyıllarda Keçiborlu Kazası", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2007, Isparta, s. 41-80.
- _____, "XV. ve XVI. Yüzyıllarda Ağlasun Kazası", 1. *Teke Yöresi Sempozyumu (4-6 Mart 2015) Bildiri Kitabı*, C.II, Ed. Şevkiye Kazan Nas, Burdur 2015, s.919-949.
- _____, "Teke Yöresinden Safevi Devletine Göçler", *Geçmişten Günümüze Göç*, C.1, Ed. Osman Köse, Canik Belediyesi, Samsun 2017, s.577-593.
- KARACA, Behset - KARACAN Kadir, *XV. Yüzyıldan Günümüze Keçiborlu Kazası*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2019.
- KARACA, Behset-ŞENKUL, Dilek, Nüfus Defterlerine Göre Hoyran Kazası'nın Demografik Yapısı (1831-1847), *Cedrus Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Dergisi*, VIII (2020), s.689-723.
- KOFOĞLU, Sait, "Hamidoğulları XIII. Yüzyılın Sonlarına Doğru Isparta, Burdur ve Eğirdir Yöresinde Kurulan Türkmen Beyliği", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.15, İstanbul 1997, s.471-474.
- _____, Sait, *Hamidoğulları Beyliği*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2006.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., *Menteşe Sancağı 1830 (Nüfus ve Toplum Yapısı)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2010.
- ÖZCAN, Abdül Kadir, "Redif", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.34, İstanbul 2007, s.524-526.
- RAMSAY, William M., *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, Çev: Mihri Pektaş, MEB, İstanbul 1961.
- SAAT, Şerife, *1830 ve 1840 Tarihli Nüfus Defterlerine Göre Yalvaç Kazası'nın Nüfus Yapısı*, (T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta 2014.
- T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü, *Köylerimiz*, Başbakanlık Basımevi Devlet Su İşleri, 1968 Ankara.
- UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1984.
- YAZICIZADE Ali, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Oğuzname - Selçuklu Tarihi)*, Haz: Abdullah Bakır, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul 2009.

3. İnternet

<http://www.os-ar.com/modules.php>, (02.01.2013), Osmanlı Araştırmaları (Os-Ar), (2013), "Osmanlı Devleti'nde Nüfus Sayımları ve Nüfus Defterleri.", "Temettuat Defterleri". (E.T. 02.01.2013).

www.tuik.gov.tr, " TUİK - İllere ve cinsiyete göre ortalama yaş "; " TUİK - Yıllara ve cinsiyete göre ortalama yaş "; " TUİK - Demografik Göstergeler". (E.T.16.07.2020).